

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

ENERGIA- ÉS KLÍMATUDATOSSÁGI SZEMLÉLETFORMÁLÁSI CSELEKVÉSI TERV

NEMZETI FEJLESZTÉSI
MINISZTERIUM

2015

Tartalom

1. ELŐSZÓ	4
2. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	6
3. ENERGIAPOLITIKAI IRÁNYOK ÉS A SZEMLELETFORMÁLÁS.....	16
3.1. Nemzeti Energiastratégia.....	16
3.2. Egyéb stratégiai dokumentumok	18
3.3. A szemléletformálási intézkedések fő területei a hazai stratégiák tükrében	20
3.4. A Cselekvési Terv célja	21
4. A SZEMLELETFORMÁLÁS GYAKORLATA.....	23
4.1. Nemzetközi kitekintés.....	23
4.1.1. Globális kezdeményezések.....	23
4.1.2. Európai Unió	24
4.1.3. Dánia	26
4.1.4. Egyesült Királyság.....	27
4.2. Hazai példák.....	28
4.2.1. WWF Föld Órája	28
4.2.2. „Bringázz a munkába!” (Bam!).....	28
4.2.3. KEOP-6.1.0. - uniós forrásból megvalósuló szemléletformálási programok	29
4.2.4. Takarékoskodj a Föld energiájával!	29
5. HELYZETÉRTÉKELÉS	30
5.1. A magyar fogyasztók klíma- és energiatudatossága.....	30
5.1.1. Energiatakarékosság és energiahatékonyság	30
5.1.2. Megújuló energiaforrások felhasználása	32
5.1.3. Közlekedési energiamegtakarítás	33
5.1.4. Alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés	35
5.1.5. Klímaváltozásnak való kitettségünk.....	38
5.2. Problémafeltárás.....	40
6. SZEMLELETFORMÁLÁSI JÖVŐKÉP MAGYARORSZÁGON.....	41
6.1. A szemléletformálás hazai kulcstényezői.....	41
6.1.1. Az informálás fejlesztése.....	41
6.1.2. Az egyén szemléletét befolyásoló tényezők	43
6.1.3. A klímatudatos törekvések helyi bázisokon alapuló kialakítása	45

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

6.1.4.	Példamutatás és elkötelezettség.....	45
6.1.5.	Együttműködés.....	45
6.2.	Célcsoportok azonosítása	46
6.2.1.	Tanulók.....	46
6.2.2.	Lakosság.....	48
6.2.3.	Vállalkozások – munkáltatók	49
6.2.4.	Önkormányzatok és közintézmények.....	49
6.2.5.	Civil szervezetek és térségi társulások	50
6.2.6.	Médiatulajdonosok, érdekelt nagyvállalatok.....	51
7.	INTÉZKEDÉSEK.....	52
7.1.	Kommunikációs intézkedések	54
7.2.	Oktatási-nevelési tartalmú intézkedések.....	56
7.3.	Tervezési, szabályozási és támogatási intézkedések	60
7.4.	Kiegészítő intézkedések.....	61

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

1. ELŐSZÓ

„A természet hatalmas, az ember parányi. Ezért aztán az ember léte attól függ, milyen kapcsolatot tud teremteni a természettel, mennyire érti meg, és hogyan használja fel erőit saját hasznára.”

Szent-Györgyi Albert

A modern társadalom és gazdaság hatalmas mértékű igényeinek kielégítése miatt természeti erőforrásaink és energiahordozóink egyre szűkösebb mértékben állnak rendelkezésünkre. Mindennek következtében azonban nem csupán energiaellátásunk, hanem Földünk éghajlatának és ökosztisztémájának állapota is veszélybe került. A visszafordíthatatlan természeti károk és társadalmat is negatívan érintő hatások mérséklése érdekében nélkülözhetlenné vált a fogyasztás mérséklése és strukturális átalakítása, az ehhez szükséges aktív és tudatos társadalmi szerepvállalás foganatosítása. A felismerés miszerint a fogyasztói viselkedés megváltoztatása meghatározó erővel bír környezetünk (természetünk és klímánk) szempontjából már számos intézkedésre készítette az emberiséget, azonban az előrejelzések továbbra is az energiafogyasztás és szén-dioxid-kibocsátás növekedésével számolnak. Ezért további, hatékonyabb erőfeszítésekre van szükség. Tekintettel arra, hogy az erőforrásigények és kibocsátások fő mozgatórugója a fogyasztás, és hogy a lánc végén maga az egyén, az ember életmódja és szükségletei határozzák meg annak mértékét, nélkülözhetetlen, hogy a fogyasztói szokások megváltoztatására irányuló intézkedések az eddigiekhez képest jóval kiemeltebb szerepet kapjanak a jövőben.

Magyarország energiapolitikai céljainak elérése érdekében a Nemzeti Energiastratégia számos területen felismeri a társadalmi viselkedésminták szerepét és ennek mintegy hozadékaként emeli ki a szemléletformálásban rejlő lehetőségek fontosságát. A 2011-októberében elfogadott, a Nemzeti Energiastratégiáról szóló 77/2011 (X. 14) OGY határozat 4. pontjának u) alpontja ezért feladatként jelöli meg a Kormány számára a fogyasztók energia- és környezettudatos szemléletének formálására és fejlesztésére irányuló cselekvési terv kidolgozását. A határozat feladatként adja a Kormánynak, hogy gondoskodjon a fenntartható fejlődéssel és az energiatudatossággal kapcsolatos oktatásról, annak médián keresztül történő terjesztéséről.

A feladat teljesítésére irányuló cselekvési terv, az Energia- és Klímatudatossági Szemléletformálási Cselekvési Terv (a továbbiak: Cselekvési Terv) elkészítésének kezdeti fázisában Nemzeti Fejlesztési Minisztérium egy szélesebb körű szakmai fórumot tartott, ahol bemutatta előzetes koncepcióját és tervezett intézkedéseit. A fórumon résztvevő érdekelt szervezetek lehetőséget kaptak a Cselekvési Terv teljes munkaanyagának szóbeli és írásbeli véleményezésére. A fórumnak és további szakmai egyeztetéseknek köszönhetően az alábbi szervezetek véleményének figyelembevételével került sor a Cselekvési Terv véglegesítésére: Levegő Munkacsoport, Magyar Természetvédők Szövetsége, Magyar Földtani és Geofizikai Intézet - Nemzeti Alkalmazkodási Központ, Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, NKEK Nemzeti Környezetvédelmi és Energia Központ Nonprofit Kft., Budapesti

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Környezetgazdaságtan Tanszéke, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszéke, Env-in-Cent Környezetvédelmi Tanácsadó Iroda Kft., TÜV Rheinland InterCert Kft., MOL Magyar Olaj és Gázipari Nyrt. és Magyar Villamos Művek Zrt.. A terület specifikussága és komplexitása miatt már a Cselekvési Terv kidolgozása során egyeztetésekre került sor a Vidékfejlesztési Minisztérium és az Emberi Erőforrások Minisztériumának illetékes munkatársaival.

A Cselekvési Terv kidolgozását segítette a „Hatásvizsgálatok és stratégiák elkészítése a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumban” című, az ÁROP-1.1.19-2012-2012-0009 azonosító számú projekt keretein belül kidolgozott, a Cselekvési Terv lehetséges intézkedéseinek hatékonyságát vizsgáló hatásvizsgálati tanulmány.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

2. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Mindennapi életünk, fogyasztási szokásaink útján jelentős hatással vagyunk környezetünkre, annak erőforrás-oldali és teherbíró-képességére nézve egyaránt. A klímaváltozás, valamint az egyre szűkösebben rendelkezésünkre álló erőforrások miatt felmerülő energiaellátási kockázatok mérséklésében ezért az egyének felelőssége épp annyira meghatározó, mint a gazdasági szereplőké. A tudatos fogyasztói magatartás előretörésével, a fogyasztók szemléletváltásával mindezen kockázatok csökkenthetők. A fenntartható fejlődés szempontjainak társadalmi normává kell válniuk, mellyel cél, hogy a természeti erőforrásokat tudatosan hasznosító társadalmi berendezkedést alakítsunk ki. Mindennek érdekében a társadalom minden szereplőjére hatással lévő, célzott szemléletformálási intézkedéseket kell végrehajtani, melyekből a civil társadalomnak, a gazdasági-, valamint állami szereplőknek egyaránt ki kell venni a részüket.

Nemzeti Energiastratégia 2030

A Nemzeti Energiastratégia 2030 (a továbbiakban: energiastratégia) célként tűzi ki az energiafogyasztási szokásokkal és annak környezeti vonatkozásaival kapcsolatos szemléletváltás elérését, a környezet- és energiatudatos fogyasztói társadalom kialakítását. Mindehhez eszközül a társadalom egészét átfogó szemléletformálási programok indítását jelöli ki, egy annak végrehajtását szolgáló cselekvési terv megalkotásával. Az energiastratégia kiemelt szerepet tulajdonít a szemléletformálásnak, tekintettel arra, hogy az jelentősen hozzá tud járulni az energiatakarékosság és energiahatékonyság növeléséhez, a megújuló és egyéb alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiatermelési módok elterjedéséhez, és mindezek útján a globális és helyi környezeti terhelések (az üvegház hatású gázok és egyéb légszennyező anyagok kibocsátásának) csökkentéséhez.

A hazai energia- és klímatudatos szemléletformálás szükségessége

Magyarországon **jelentős energiamegtakarítási potenciál** rejlik az energiapazarló épületek és már hatékonyak nem minősülő fűtési és villamosenergia-rendszerek korszerűsítésében, továbbá a nagy energiaigényű elektromos berendezések cseréjében. Ez a potenciál hazánk estében nagyobb, mint az Európai Unió nyugati tagállamaiban, ahol a szemléletformálási programok mindennek ellenére jóval nagyobb jelentőséggel bírnak. Az EU támogatási programjainak köszönhetően Magyarországon is egyre nagyobb számban valósulnak meg épületenergetikai korszerűsítések, azonban az energiahatékonysági potenciálok fokozottabb kihasználása, a forrásfelhasználás hatékonyságának növelése érdekében nélkülözhetetlen az általános érdeklődés felkeltése, a fogyasztók megfelelő információkkal való ellátása.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

A háztartási energiafelhasználás az EU a végső energiafelhasználásának 26%-át teszi ki.¹ Ez az érték Magyarországon 31 %-ra tehető, ami jól mutatja, hogy hazánk esetében a lakosságnak fontos szerepet kell betöltenie az energiahatékonysági és -megtakarítási célok elérésében.² A lakossági energiafogyasztásra vonatkozó megtakarítási potenciál becslése számos kutatás és tanulmány témája, amelyek az eszközbeli és viselkedésbeli változtatások együttes hatásával jelentős, akár 20%-os megtakarítást is elérhető célnak tartanak.³

A lakosságnak, mint jelentős energiafogyasztónak az energiastratégia végrehajtásában aktív szerepet kell vállalnia. Az ehhez szükséges motiváció, illetve önálló cselekvés elérése érdekében az eddigiektől intenzívebb módon kell hiteles és célcsoport specifikus ismereteket átadni a lakosságnak, tekintettel arra, hogy jelentős részének hiányos az energetikai, valamint az ahhoz kapcsolódó környezeti szempontú tájékozottsága. Az energetikai szempontú hiányosságok jellemzően az energiafogyasztás mértékével, annak összetételével, valamint a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatosak. A környezetterhelések csökkentésének elérésében, azonban ezen területek megfelelő ismeretei nélkülözhetetlenek.⁴ Általánosságban elmondható, hogy a fogyasztók sok esetben a ma már nem helyt álló megítélésük szerint döntenek, már anélkül drágának ítélik meg a környezetbarát eszközöket, hogy megfelelően tájékozódjanak a lehetőségekről.

Mindezek mellett kiemelten fontos az alacsony jövedelmű háztartások megfelelő informálása az egyénileg és költségkímélő módon megvalósítható lehetőségeikről, tekintettel arra, hogy az energiapazarló lakóépületek és az annak következtében felmerülő jelentős rezi költségek ezen társadalmi szegmens számára okozzák a legnagyobb problémát.

A Cselekvési Terv célja

A Cselekvési Terv célja az energia- és klímatudatosság elterjesztése. Ezért a Cselekvési Terv mindennek megfelelően azonosítja azokat a kormányzati intézkedéseket, melyek jelentősebb mértékben hozzá tudnak járulni a klímaváltozással és energiafelhasználással kapcsolatos szemléletváltás, a fogyasztói szokások megváltoztatásának előmozdításához.

A Cselekvési Terv intézkedéseivel hosszú távú cél annak elérése, hogy a fogyasztók egyéni érdekükként kezeljék a fenntartható fejlődést szolgáló energiafogyasztás kialakítását, és hogy a költségalapú szempontokon túl, a környezetorientált és közösségi érdekek is jelentős súlyt képviseljenek fogyasztói döntéseik kialakításakor. Mindezzel együtt a Cselekvési Terv további célja, hogy a lehetőségekre való rámutatással, csökkenjenek a háztartások energiaköltségei, enyhüljenek az abból adódó nehéz életkörülmények, és hogy ezáltal javuljon az emberek életminősége. Az azonosított célok és intézkedések megfelelően és sok esetben előremutatóan szolgálják az Európai Unió fenntartható fejlődési, továbbá

---

¹ 2012, EUROSTAT

² 2012, MEKH

³ IEE Changing Energy Behaviour, 2011 (https://www.iea.org/media/workshops/2011/lowcarbon/1_Smits.pdf)

⁴ WWF Égből pottyant energiák (http://www.wwf.hu/media/file/1288789447_wwfegbolpottyant_final.pdf)

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

energia- és klímapolitikai célkitűzéseit. A Cselekvési Terv összhangban van az egyes hazai stratégiákkal és cselekvési tervekkel (például Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve, Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia II., Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia, Nemzeti Környezetvédelmi Program), és hozzájárul az abban foglalt célkitűzések teljesítéséhez.

A Nemzeti Energiastratégia és a témához kapcsolódó, egyéb hazai stratégiák és tervek alapján a szemléletformálási intézkedések az alábbi öt fő területet érintik:

- 1) energiahatékonyság és energiatakarékosság;
- 2) megújuló energia lakossági felhasználásának növelése;
- 3) közlekedési energiamegtakarítás;
- 4) alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés;
- 5) megváltozott klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás.

A Cselekvési Terv felépítése

A Cselekvési Terv bemutatja a nemzetközi és hazai kezdeményezéseket, valamint értékeli a hazai fogyasztói tényeket, szokásokat és az annak kapcsán kialakult vélekedést az energiatakarékosság, a megújulóenergia-felhasználás, a közlekedési eredetű energiamegtakarítás, és az alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés és klímaadaptáció kapcsán. A helyzetértékelés részeként a Cselekvési Terv feltárja a problémákat, majd a jövőkép részeként felvázolja a hazai sajátosságokra és a szemléletformálás hatékonyságára épülő kulcstényezőket, célcsoportokat és a szükséges intézkedéseket.

A Cselekvési Terv célcsoportjai

Az energia- és klímatudatos szemléletformálás célcsoportja az egész társadalom, a gyermekektől a nyugdíjasokig, hiszen az energiafelhasználás és a környezetvédelem megkerülhetetlen része a mindennapoknak. A társadalom egészének figyelmét érdemes felhívni a szükségszerű és halaszthatatlan lépésekre. A Cselekvési Terv **fő célcsoportja a lakosság, kiemelten a tanulók.**

A szemléletformáló intézkedések hatékony végrehajtása érdekében megfelelően szegmentálva rá kell mutatni arra, hogy ki milyen formában veheti ki részét a feladatokból. A nem lakossági célcsoportokhoz tartozók esetében az intézkedések primer célzottai az adott társaság, közösség vezetői, illetve a témával foglalkozó szakemberek. Ennek alapján további célcsoportok kerültek azonosításra:

- Vállalkozások - munkáltatók
- Önkormányzatok és közintézmények
- Civil szervezetek és térségi társulások
- Médiatulajdonosok, érdekelt nagyvállalatok

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Problémafeltárás és jövőkép

A helyzetértékelés alapján azonosított problémák és azok megoldásához szükséges eszközök az alábbiak.

Szemléletformálási terület	Azonosított problémák	Szükséges eszközök
Energiatakarékosság és energiahatékonyság	<ul style="list-style-type: none"> • Hiányos az információátadás az energiahatékonysági beruházásokról és az egyszerűen is kivitelezhető energiamegtakarítási eszközökről, így a hazánk szempontjából jelentős energiamegtakarítási potenciál kihasználatlan • A lakosság egy része nincs tudatában energiafogyasztásának mértékével (ez általánosítható az energiafogyasztás szerkezetére és összetételére is), valamint annak környezeti hatásaival • Legtöbbször még az egyszerű, csupán odafigyelést igénylő energiatakarékossági lépéseket sem teszik meg, nincsenek tisztában a magatartásbeli energiahatékonysági módszerekkel és megtakarítási lehetőségekkel • A lakosság bizonyos része számára az energiafelhasználás és a klímaváltozás közötti összefüggés nem egyértelmű • A fogyasztói szokások kialakítása során a környezeti szempontok másodlagosak	<ul style="list-style-type: none"> • A hazai lakóépület-állomány korszerűtlenségéből fakadó költségoldali és épületegészségügyi problémáinak bemutatása • Épületek korszerűsítési lehetőségeinek és az azokhoz elérhető támogatások ismertetése • Az egyéni energiafogyasztás mértékére és összetételére vonatkozó ismeretek átadása • Energiaigények csökkentésére való figyelemfelhívás, illetve az odafigyelést vagy kisebb beruházást igénylő energiamegtakarítási és energiahatékonysági tanácsadás, különös tekintettel a fűtési energiahatékonyságra • Az energiafelhasználás és a klímaváltozás kapcsolatára történő rávilágítás • Az energiafelhasználás helyi és globális környezeti hatásaival kapcsolatos ismeretek átadása • Vállalkozások esetében az energia- és környezetmenedzsment-rendszerek bevezetéséből, illetve a zöld-, és kékgazdasági törekvésekből származó előnyökre való figyelemfelhívás

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Szemléletformálási terület	Azonosított problémák	Szükséges eszközök
Megújulóenergia-felhasználás	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság egy része alig ismeri a megújuló energiaforrásokat, melynek tükrében további problémák azonosíthatók: <ul style="list-style-type: none"> ◦ az információhiány is hozzájárul a megújuló energiaforrások alacsony lakossági alkalmazásához ◦ a lakosság nincs tisztában a megújuló energiaforrások alkalmazhatóságával ◦ a lakosság nincs tisztában a megújuló energiák tényleges költségeivel és hasznaival • A hosszú megtérülési időszak elrettenti a lakosságot a beruházásoktól • A távhőszolgáltatás által jelentősen növelhető a lakosság közvetett módon történő megújuló alapú energiafelhasználása, azonban a távhővel kapcsolatos, idejétmúlt és helytelen információkra támaszkodó társadalmi megítélés kedvezőtlenül hat a távhőrendszerek elterjedésére 	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság által alkalmazható megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos ismeretek átadása, különös tekintettel az alábbi szempontokra: <ul style="list-style-type: none"> ◦ megújuló energiaforrások típusai ◦ tényleges költségek és hasznok, illetve megtérülés • A szolgáltatóktól vételezhető, megújuló alapú energiaszolgáltatásokkal kapcsolatos információk átadása • Helyi megújuló potenciálokkal kapcsolatos tájékoztatás • A távhő pozitív megítélésének növelése a zöld energiát termelő távhőrendszerek elterjesztése és pozitív piaci megítélése érdekében szükséges a fogyasztók megfelelő informálása
Közlekedési energiamegtakarítás	<ul style="list-style-type: none"> • A közlekedési eredetű kibocsátásért elsősorban a túlzott gépjárműhasználat (közúti egyéni közlekedés) a felelős • A fosszilis alapú közlekedéssel összefüggő légszennyezettség jelentős egészségügyi kockázatot jelent a városban élők számára és ez nem tudatosul • A közlekedési mód megválasztása során a közösségi közlekedés nem kielégítő szolgáltatási szintje és magas ára mellett nagyrészt a kényelmi szempontok dominálnak • Az egyéni közlekedés valódi költségvonzatának helytelen lakossági megítélése 	<ul style="list-style-type: none"> • Alternatív közlekedési megoldások előnyeinek népszerűsítése (elektromos meghajtású gépjárművek, kerékpáros, vasúti, közösségi és gyalogos közlekedés) • Közlekedési igények csökkentésére (lokális szolgáltatásokra, online ügyintézés előnyben részesítésére) történő figyelemfelhívás • Gépjárműhasználattal kapcsolatos energia- és költségmegtakarítási lehetőségek ismertetése, különös tekintettel: <ul style="list-style-type: none"> ◦ vezetési és gépkocsi használattal kapcsolatos szokások megváltoztatására ◦ utastér kihasználtságának növelésére • A fosszilis alapú közlekedésből származó egészségügyi hatásokkal kapcsolatos ismeretek átadása

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Szemléletformálási terület	Azonosított problémák	Szükséges eszközök
Alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés	<ul style="list-style-type: none"> • A klímatudatos/zöld fogyasztói szemlélet gyakran nem párosul cselekvéssel • Jelentős a bizalomhiány a zöldtermékek címkéinek információi kapcsán • Az üvegházgáz-kibocsátási célok elérését segítő energiatermelési módok társadalmi elfogadottsága nem egységes 	<ul style="list-style-type: none"> • Figyelemfelhívás a kis karbonlábnyomú termékekre és szolgáltatásokra • Életciklus alapú fogyasztói szemlélet elterjesztése • Ipari szereplők, vállalatok és egyéb szervezetek figyelmének felhívása az alacsony szén-dioxid-kibocsátású fogyasztásából származó piaci előnyökre • Az üvegházgáz-kibocsátási célok elérését segítő energiatermelési módokkal kapcsolatos társadalmi elfogadottság biztosítása: <ul style="list-style-type: none"> ○ a nukleáris energiatermelés (régiós átlagához képest) magas társadalmi elfogadottságának további biztosítása ○ a települési szilárd hulladékok energetikai hasznosítását elfogadó társadalmi attitűd kialakítása
Klímaadaptáció	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság túlnyomó része nincs tisztában a klímaváltozás Magyarországot érintő hatásaival és nem fordít kellő figyelmet az alkalmazkodásra, az egészségügyi kockázatokra (például nyári hőhullámok kapcsán) 	<ul style="list-style-type: none"> • A klímaváltozás Magyarországot érintő éghajlati, környezeti, illetve egészségügyi hatásainak ismertetése • Az éghajlatváltozás hatásaihoz (például hőhullám) való alkalmazkodási lehetőségek ismertetése • Az éghajlatváltozásra érzékenyebben reagáló társadalmi csoportokra való odafigyelés • Az Országgyűlés által elfogadott, alkalmazkodással, valamint klímavédelemmel kapcsolatos stratégiák, jelentések lakosság felé történő hatékonyabb kommunikációja

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

A Cselekvési Terv intézkedései a megjelölt tématerületek problémáira és az azokhoz szükséges megoldási eszközökre koncentrálnak, intézkedéstípus szempontjából a következő csoportokba sorolhatók:

- kommunikációs intézkedések;
- oktatási-nevelési tartalmú intézkedések;
- tervezési, szabályozási és támogatási intézkedések;
- kiegészítő intézkedések.

A szemléletformálás célcsoportja az egész társadalom, azonban a hatékonyság érdekében a társadalom különböző célcsoportjaira irányulnak az intézkedések.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

A Cselekvési Terv intézkedései

Intézkedés típusa	Intézkedés	Célcsoport	Szemléletformálási tématerület
kommunikációs	Energia- és klímatudatossági kampány: „Az energia ára”	lakosság, vállalkozások	energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás, alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés
	Energia- és klímatudatossági tájékoztató honlap kialakítása	lakosság, vállalkozások, önkormányzatok és közintézmények, civil szervezetek	energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás, alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés, klímaadaptáció
	Közlekedési-környezetvédelmi programok és kampányok folytatása, bővítése	önkormányzatok, közintézmények, vállalatok, munkavállalók, tanulók	közlekedési energiamegtakarítás
	Helyi Akciócsoportok és szervezetek energia- és klímaügyi szemléletformálási tevékenységének támogatása	közvetlen célcsoport: Helyi Akciócsoportok, önkormányzatok, közintézmények közvetett célcsoport: lakosság, helyi vállalkozások	energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Intézkedés típusa	Intézkedés	Célcsoport	Szemléletformálási tématerület
oktatási-nevelési tartalmú	Oktatási intézmények energia-, klíma- és környezettudatosságra nevelő tevékenységének támogatása – „Tudatos Generációkért” oktatásfejlesztési program Az intézkedés 4 részintézkedésből tevődik össze: <ol style="list-style-type: none"> 1. Környezeti nevelés támogatását segítő tananyag-fejlesztés 2. Pedagógusképzések fejlesztése 3. Oktatási intézmények külső szakértői támogatása, civil együttműködések megerősítése 4. Klímatudatos iskolák versenye 	tanulók, pedagógusok, intézményvezetők, civil szervezetek, érintett vállalatok	fenntartható fejlődés, anyag- és energiatakarékosság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás, klímaváltozás, alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés, klímaadaptáció
	Energetikával kapcsolatos középfokú, illetve felnőttképzés kialakítása	tanulók (14+), lakosság, vállalati szakemberek	energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás
tervezési, szabályozási és támogatási	Az energiaszolgáltatók tájékoztatási rendszereinek egységesítése, lakossági szemléletformáló eszközeinek bővítése	energiaszolgáltatók, lakosság	energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás, alacsony szén-dioxid--kibocsátású társadalmi berendezkedés
	2014-20-as operatív programok szemléletformálási, illetve környezeti nevelési programjainak hatékony forrásfelhasználást lehetővé tévő kialakítása	civil szervezetek, közintézmények	energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás, alacsony szén-dioxid--kibocsátású társadalmi berendezkedés

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Intézkedés típusa	Intézkedés	Célcsoport	Szemléletformálási tématerület
kiegészítő	Primer kutatás elvégzése	lakosság, kkv-k, érdekelt nagyvállalatok, civil szervezetek, önkormányzatok közintézmények	fenntartható fejlődés, anyag- és energiatakarékosság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás, klímaváltozás, alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés, klímaadaptáció
	Munkacsoport létrehozása (EMMI, FM, NFM, BM, IM, szakmai szervezetek, civil szervezetek, szellemi kutatóműhelyek, érdekelt nagyvállalatok)	kormányzati szervek, szakmai szervezetek, civil szervezetek, szellemi kutatóműhelyek, érdekelt nagyvállalatok	fenntartható fejlődés, anyag- és energiatakarékosság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiamegtakarítás, klímaváltozás, alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés, klímaadaptáció

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

3. ENERGIAPOLITIKAI IRÁNYOK ÉS A SZEMLÉLETFORMÁLÁS

3.1. Nemzeti Energiastratégia

Energetikai céljainkat a globális kihívások és az uniós energiapolitikai törekvések egyaránt meghatározzák. A globális és uniós célokkal összhangban **az energiastratégia egyik kiemelt célja a szemléletváltás elérése, a társadalom legszélesebb körének tudatos fogyasztóvá tétele**, a jövő- és környezettudatos társadalom kialakítása, amelynek érdekében széleskörű energetikai szemléletformálási programok elindítását tűzi ki célul. Ezért a 2011 októberében elfogadott, a Nemzeti Energiastratégiáról szóló 77/2011. (X. 14) OGY határozat 4. pontjának u) alpontja feladatként jelöli meg a Kormány számára hogy „dolgozzon ki a fogyasztók energia- és környezettudatos szemléletének formálására és fejlesztésére irányuló cselekvési tervet; gondoskodjon a fenntartható fejlődéssel és az energiatudatossággal kapcsolatos ismeretek oktatásáról, illetve a médián keresztüli terjesztéséről; hozzon létre a lakosság széles körét elérő energetikai tanácsadó rendszert”.

A magyar energiapolitika legfontosabb célkitűzése a mindenkori biztonságos energiaellátás garantálása a környezeti szempontok, a fogyasztók terhelhetőségének, és gazdaság versenyképességének figyelembevételével. A fenntartható fejlődés felé való elmozdulás és a nemzetközi klímapolitikai célok elérése érdekében szükséges az alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés kialakítása. **A lakosságnak aktív szerepet kell betöltenie az energiastratégia végrehajtásában, ezért annak szemléletformálása kiemelt jelentőségű.**

Tekintettel hazánk magas energiaiimport-függőségére (62%), a **fogyasztók bevonása nemzeti érdekeinket szem előtt tartva is szükséges intézkedéssé vált napjainkra.** Az importfüggés a földgáz esetében éri el a legnagyobb értéket. Az egyirányú gázinfrastruktúrából adódóan kiszolgáltatott helyzet áll fenn, melynek méréklésére minden lehetséges intézkedést meg kell tenni, a diverzifikációs törekvések mellett minden fogyasztói csoport, így a lakosság esetében is csökkenteni kell a földgáz-fogyasztást.

Az EU Energiaügyi Ütemtervében foglaltak szerint **az energiaszektor szén-dioxid-kibocsátását az 1990-es bázisévhez képest 85%-al kell csökkenteni 2050-re, a 2020-as klíma és energiacsomag szerinti 20%-os csökkentési cél elérése után.**⁵ A tagállamoknak saját hatáskörben és a szektorsemlegesség biztosításával kell kidolgozniuk a célértékek elérési menetrendjét. **Ehhez az energiatakarékossági és energiahatékonysági intézkedéseknek, az alacsony üvegházgáz-kibocsátású energiatermelési módoknak (megújuló, nukleáris) prioritást kell kapniuk.** Az ilyen jellegű intézkedéseknek jelentős alapul szolgálnak a végrehajtást szolgáló EU irányelvek, úgymint a 2012-ben megjelent energiahatékonyságról szóló 2012/27/EU irányelv és a megújuló energia támogatására vonatkozó 2009/28/EK

---

⁵ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A 2050-ig szóló energiaügyi ütemterv (COM(2011)885 végleges)

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

irányelv, amelyek szemléletformálásra vonatkozó kötelezően teljesítendő intézkedéseit jelen Cselekvési Terv magába foglalja.

Az ellátásbiztonság növelésének legeredményesebb, már rövidtávon is megvalósítható módja az **energiatakarékossági és az energiahatékonysági intézkedések** útján elérhető fogyasztáscsökkentés. A 2020-ra vállalt energiamegtakarítási célértékek eléréséhez a teljes felhasználási és fogyasztói értékláncot átfogó takarékosági és hatékonysági intézkedéseket kell véghezvinni a termelői, szolgáltatói és fogyasztói oldalon egyaránt. Az energiahatékonyság a legalacsonyabb költséggel és legnagyobb társadalmi, illetve éghajlatvédelmi haszonnal a fűtési energiaigények mérséklésén keresztül az épületenergetikai felújításokkal jelentősen javítható. Míg az épületek energiahatékonyságának várható javulása miatt hőigény-csökkenéssel, a háztartások jövőbeni magasabb elektromos készülékekkel való ellátottsága miatt a villamosenergia-igény további növekedésével kell számolni. Figyelembe véve a várható fogyasztói igénynövekedést és a jelenlegi lakossági fogyasztásban rejlő jelentős energiamegtakarítási és energiahatékonysági potenciált, a szemléletformálásnak jelentős, stratégiai szereppel kell bírnia. A Nemzeti Energiastratégia mellett a 2012/27/EU energiahatékonysági direktíva ezt szintén felismerve előírja a fogyasztók tájékoztatására és pozíciójának erősítésére irányuló program megalkotását, a háztartások hatékony energiafelhasználásának ösztönzését és elősegítését célzó intézkedések kialakítását. Mindennek megfelelően a Cselekvési Tervben a direktívával összhangban lévő intézkedések kerülnek kijelölésre.

Az energiafelhasználás csökkentése mellett másik fontos stratégiai cél a megújuló energia arányának növelése. A 2020-ra vállalt 14,65%-os célérték elérése érdekében a **lakosság megújulóenergia-hasznosítására ösztönző programok kialakítása** is szükséges. Fontos a lakosság motiválása a megújuló energiaforrások felé való nyitás és annak minél nagyobb arányú felhasználása érdekében. A lakosság megújulóenergia-felhasználás elsősorban a fűtési célú energiafogyasztáshoz kapcsolódhat, mellyel a földgáz alapú hőtermelés árának töredékéért válhat biztosítottá a szükséges hőmennyiség. A nagy beruházási költségek azonban elrettentő hatással bírnak. Ezért a megújuló energia költségelőnyeinek kommunikálása, a témát érintő hiteles és megfelelő információk átadása kiemelt jelentőséget kell, hogy kapjon.

Villamosenergia-ellátásunk biztosítása szempontjából stratégiai cél az atom-szén-zöld forgatókönyv megvalósítása, melyet a megújuló energiaforrások térnyerése mellett a Paksi Atomerőmű teljesítményének fenntartásával (az atomerőmű pótlása), a hazai fosszilis készletek környezetet kevésbé terhelő kihasználásával kíván elérni az Energiastratégia. Az **atomenergia** hosszú távú, békés célú felhasználásával a dekarbonizációs céloknak való megfelelés együttesen teljesülne. Mindehhez szükséges a társadalmi elfogadottság, a hatékony kommunikáció fenntartása.

A stratégia szintén kiemelt, a lakossági felhasználást leginkább érintő területe a **közlekedés**. Az energiastratégia a közlekedés átstrukturálását elsősorban az atomenergiára épülő, és a hatékonyságot növelő közúti és vasúti személy- és áruszállítás villamosításban adja meg. A közlekedés terén fő cél a közlekedési energiaigények, a szén-dioxid-kibocsátás és

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

egyéb környezeti terhek csökkentése. Ehhez a szemléletformálás szintén jelentős mértékben képes hozzájárulni.

3.2. Egyéb stratégiai dokumentumok

Az energetikával, illetve klímaváltozással foglalkozó hazai alapidokumentumok számos pontban kiemelik a szemléletformálás jelentőségét. Célrendszerük megfeleltethető az Energiastratégia és a Cselekvési Terv törekvéseivel. A Cselekvési Terv sok esetben hozzájárul az egyes stratégiai és program célok teljesítéséhez.

A megújuló energia 14,65%-os részarányának elérési irányait megadó dokumentum **Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve** (továbbiakban NCsT). Az NCsT „9” intézkedése megjelöl egy „zöldgazdaság információs adatbázis (portál) kialakítását” – összhangban az Unió megújuló energiaforrások támogatására vonatkozó, 2009/28/EK irányelvének 14. cikkével. Az NCsT szemléletformálási intézkedésének célja a fogyasztók környezettudatosságának, illetve a megújuló energiaforrásokról való ismereteinek növelésén és az általános érdeklődés felkeltésén keresztül a megújulóenergia-hasznosítás elterjesztése.

Magyarország **III. Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Terve** a források, illetve egyéb intézkedések útján elérhető legnagyobb, 92 PJ energiamegtakarítás elérését tűzi ki célul 2020-ra, melyhez összhangban az energiahatékonysági irányelvvel hozzárendeli a szükséges szemléletformálási intézkedéseket, hivatkozva jelen Cselekvési Terv intézkedéseire.

A hazai épületállomány jelentős részének, mintegy kétharmadának állapota messze elmarad a mai követelményektől, mely jelentős mértékben hozzájárul ahhoz, hogy az ország energiafelhasználásának 40 százaléka épületekhez, főként hő-felhasználáshoz köthető. A jelentős energiamegtakarítási potenciál mindebben adott. Cél, hogy az épületenergetikai korszerűsítések és fejlesztések révén **111 PJ-al⁶ csökkentsük** Magyarország éves energiafogyasztását 2030-ra, melynek elérésére a 2015-ben megjelent **Nemzeti Épületenergetikai Stratégia** ad útmutatást. Mindez a meglévő épületek energetikai felújítására, továbbá az új épületek energiatakarékossági követelményrendszerének kialakítására és bevezetésére vonatkozik. A célok hatékony elérése érdekében a különböző lakossági és középületi kategóriák fejlesztési irányai, épülettípusokhoz rendelt részletes korszerűsítési csomagok kerülnek kijelölésre.

A klímaváltozással kapcsolatos legmagasabb szintű hazai szakpolitikai dokumentum a 2008-ban elfogadott **Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2008-2025** (29/2008. (III. 20.) OGY határozat), amelynek felülvizsgálata folyamatban van. **A második Nemzeti Éghajlatváltozás Stratégia** kiemeli, hogy a megváltozott éghajlati viszonyokhoz való alkalmazkodás érdekében a társadalom széles körében gyökeres szemléletváltás

---

⁶ Nemzeti Épületenergia Stratégia

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

szükséges. A dokumentum szerves részét képezi a **Hazai Dekarbonizációs Útiter**v, amely az üvegházhatású gázok kibocsátás-csökkentésének céljait, prioritásait és cselekvési irányait határozza meg az alacsony karbontartalmú, versenyképes gazdaságra való átállással kapcsolatban, figyelemmel a hasonló tartalmú nemzetközi stratégiai dokumentumokra. Szintén a dokumentum része a **Nemzeti Alkalmazkodás Stratégia**, amelynek hivatása egy keretrendszer felállítása elsődlegesen az éghajlatváltozással és a klímabiztonsággal összefüggő kockázatok megelőzésének és károk mérséklésének felmérésére. A dokumentum része egy szemléletformálási terv, amely a következő szakterületekre határoz meg cselekvési irányokat: államigazgatás, média, oktatás-nevelés, klímatudatossági kampányok, és hálózatépítés.

A **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia** 2012 (a továbbiakban: NFFS) áttekintést nyújt nemzeti erőforrásainkról, amelyek közül a természeti erőforrások vonatkozásában kiemeli, hogy az emberi fejlődés alapjainak biztosítása érdekében, annak megfelelő mennyiségben és minőségben kell rendelkezésre állnia. Ezért hangsúlyos elemként jelenik meg az oktatás, amelynek kapcsán szükségesnek ítéli meg a fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek átadását, a rendszerszintű gondolkodási készségek elsajátításának erősítését a közoktatásban. A fejlesztések fontos eszközeként leírja, hogy a tanárok fenntarthatósági szakmai ismereteinek bővítését továbbképzések útján lehet biztosítani, amelyek finanszírozása akár uniós forrásokból is megvalósítható. További lehetséges intézkedésként felvázolja az ezt szolgáló ismeretek Nemzeti Alaptantervben való megjelenítést, illetve szükségesnek tartja a fenntartható életmódra nevelés programjai közötti koordináció javítását, módszertani központok felállítását és a témára nyitott közösségek támogatását. Az NFFS a gazdasági erőforrások megőrzésének szempontjából is fontosnak tartja a környezettudatosságot erősítő szemléletformáló tevékenységeket, az azokat megvalósító, nem kormányzati szervezeteknek elsősorban kommunikációs kampányok finanszírozására nyújtott támogatásának kialakítását.

A 2015-2020 közötti időszakra szóló **Nemzeti Környezetvédelmi Program** (NKP-IV) hazánk környezetpolitikai törekvéseinek keretét adó programjaként összhangban a korábbi programokkal (NKP-I, NKP-II és NKP-III) a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosítást tűzi ki célul, melynek keretében számos klímaváltozási, erőforrás-hatékonysági és energiatudatossági szemléletformálást érintő intézkedést jelöl meg.

A 2015-ban megjelent **Nemzeti Reform Program** (NRP) az Európa 2020 Stratégia céljainak elérését szolgáló, több szakterületre vonatkozó - kiemelt célkitűzéseket és az azokhoz rendelt rövidtávú végrehajtási intézkedéseket fogalmaz meg, és áttekinti az elmúlt időszakban megadott intézkedések előrehaladását.

A **Nemzeti Vidékstratégia** és annak végrehajtási keretprogramja, a **Darányi Ignác terv** célul tűzi ki szemléletformálási, képzési programok és akciók indítását, az iskolarendszerű és terepi környezeti oktatás és nevelés megújítását. A keretprogram alapján a meglévő Zöld Óvodák és Ökoiskolák, valamint az Erdei Óvodák és Iskolák kritériumrendszerének kibővítésével az eddigiekben hiányzó, szemléletformálási célzatú területek is megfelelő teret fognak kapni.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió kiemeli, hogy a környezettudatosság a magyar társadalom értékrendjében nem megfelelő súlyú. A koncepció szerint a szemléletformáló tevékenységek hatékonyságát gátolják az éppen ellentétes viselkedésre, a sok esetben indokolatlan fogyasztásra ösztönző piaci eszközök (reklámok és a média nem példászerű fogyasztói viselkedésmintákat közvetítő magatartása). A dokumentum fejlesztéspolitikai feladatként adja meg a környezettudatos szemlélet- és gondolkodásmód erősítését a környezeti nevelést, a szemléletformálást, a fenntartható termelési eljárásokat és fogyasztási szokásokat, illetve a környezeti információkat biztosító rendszerek támogatásával. A koncepció a hatékony és fenntartható mobilitás elérésének eszközeként a megfelelő közlekedésszervezésen túlmenően a szemléletformálást adja meg.

A szemléletformálás és a megfelelő értékrend kialakítása a közoktatási kereteken belül tud a leghatékonyabb lenni, ezért külön megemlítendőek a köznevelés területén elfogadott új jogszabályok és dokumentumok, amelyek közül kiemelendő a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény, az **51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről**. A törvény alapvető fejlesztendő célterületként, illetve köznevelési célként azonosítja a fenntarthatóságra és környezettudatosságra nevelést valamennyi közoktatásban résztvevő korosztály számára. A rendelet több tárgy és korosztály esetén konkrét energia- és klímapolitikával összefüggő nevelési, oktatási tartalmat és készséget nevez meg.

3.3. A szemléletformálási intézkedések fő területei a hazai stratégiák tükrében

A stratégiai célok alapján Magyarországnak – mind a lakossági és a gazdasági szektornak (benne ipar, mezőgazdaság, szolgáltatás, közlekedés, oktatás, kultúra, egészségügy) – el kell indulnia a fenntarthatóság, a karbonszegény társadalmi berendezkedés kialakítása felé.

A Nemzeti Energiastratégia és az azt kiegészítő stratégiák releváns céljait figyelembe véve a lakossági szemléletformálás öt fő területe:

- 1) az energiahatékonyság és energiatakarékosság,**
- 2) a megújulóenergia-felhasználás növelése,**
- 3) a közlekedési energiamegtakarítás,**
- 4) az alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés,**
- 5) és a klímaadaptáció.**

A megjelölt energia- és klímatudatosságot érintő szemléletformálási területekkel szoros összefüggésben vannak a fenntartható fejlődés megvalósításával kapcsolatos további területek, mint például a tudatos víz- és anyaghasználat (beleértve a hulladékmennyiség csökkentését és a keletkező hulladék tudatos elhelyezését), melyek esetében a szemléletformálás közvetett módon eredményez energiatakarékosságot. A fenntartható fejlődés megvalósításának komplexitása miatt nem húzható éles határ az egyes,

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

más szakterületeket is érintő szemléletformálási intézkedések között, amelyek így szintén megjelenhetnek jelen cselekvési terv egyes intézkedései kapcsán.

3.4. A Cselekvési Terv célja

A fenntartható fejlődés megvalósításának egyik alapvető eszköze a fogyasztási szokások megváltoztatása, melynek az energiaforrások felhasználása tekintetében kiemelt szerepet kell kapnia. **Mindennek érdekében jelen Cselekvési Terv célja az energia- és klímatudatosság elterjesztése. A Cselekvési Terv mindehhez azonosítja a klímaváltozással és energiafelhasználással kapcsolatos szemléletváltását és azon keresztül a fogyasztói szokások megváltoztatását előmozdító kormányzati intézkedéseket.**

A stratégiai irányokat alapul véve cél, a Cselekvési Terv olyan intézkedéseket jelöl ki, melyek hozzájárulnak:

- a fenntarthatósági szempontokhoz illeszkedő, **klíma- és energiatudatos viselkedések elterjesztéséhez és erősítéséhez, és azon keresztül az üvegházgáz-kibocsátás, a környezeti terhek, a lakossági energiaköltségek és importfüggőségünk csökkentéséhez,**
- **a klímaváltozás káros hatásaira való társadalmi felkészülés elősegítéséhez,**
- **az alacsony üvegházgáz-kibocsátású energiatermelési módok, így a megújuló energia-termeléssel, a nukleáris energiával és az anyagában nem hasznosítható hulladék energetikai célú hasznosításával kapcsolatos ismeretek elsajátításához, és azok társadalmi elfogadottságának növeléséhez.**

Az energiatudatosság elterjesztésével további cél, hogy a fogyasztók (háztartások) könnyebben tudják kezelni és megelőzni az energiaár-növekedés miatt felmerülő életviteli (komforthiány) és lokális környezeti problémákat. Ezért az energiafelhasználásra vonatkozó szemléletformálási intézkedések kapcsán fő cél a tudatos energiafogyasztásból fakadó, az egyén életére gyakorolt kedvező hatások bemutatása hatékony és változatos kommunikációs eszközökkel.

Az alacsony szén-dioxid-kibocsátást szem előtt tartó viselkedési formák ösztönzése mellett a hazai szemléletformálás sajátos célja rávilágítani arra, hogy a magyar háztartásoknak többoldalúan kellene ellátni saját energiaigényeiket a növekvő árú fosszilis energiahordozók felhasználásának elkerülése, az abból fakadó nehéz életkörülmények megelőzése érdekében.

Jellemző, hogy a fogyasztók sok esetben, a ma már nem helyt álló megítélésük szerint döntenek, és a környezetbarát eszközöket drágának ítélik meg anélkül, hogy arról megfelelően tájékozódnának. Ha sikerül egyértelművé tenni azt az üzenetet, hogy egyes megoldások nem drágábbak, esetenként olcsóbbak, és még akár hasznot is termelhetnek egy háztartás, lakó- vagy munkaközösség számára, a racionális okok összekapcsolódhatnak a lelkiismereti, egészségügyi és költségoldali okokkal (szinergiahatás). A lakosság figyelmét fel kell hívni

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

arra, hogy a környezet- és klímatudatos lét ma már nem luxus, nem csak lassan megtérülő, beláthatatlan mértékű beruházásokkal érhető el, hanem akár megfelelő odafigyeléssel és magatartásbeli változtatásokkal is.

A Cselekvési Terv intézkedéseivel hosszú távú cél annak elérése, hogy a fogyasztók egyéni érdekükként kezeljék a fenntartható fejlődést szolgáló energiafogyasztás kialakítását, hogy a költségalapú szempontokon túl, a környezetorientált és közösségi érdekek is jelentős súlyt kapjanak a fogyasztói döntéseik kialakításakor. Az **értékvédő energiafogyasztói szemlélet elterjesztésének az állam minden működési szintjét át kell hatnia** (például jogalkotás, hatósági munka, példaállítás, oktatás-képzés, kormányzati kommunikáció stb.) és azoknak az intézkedések minden szintjén meg kell jelennie.

A Cselekvési Terv további célja, hogy a lehetőségekre való rámutatással, csökkenjenek a háztartások energiaköltségei. A viselkedésbeli változások hatására csökkenő környezeti problémákkal, a költséghatékonyság növekedésével javítható legyen a lakosság életminősége, mely jelentős hatással lehet a gazdasági versenyképesség javítására is.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

4. A SZEMLELETFORMÁLÁS GYAKORLATA

A hazai szemléletformálás irányadó szempontjainak és célokat szolgáló kormányzati intézkedéseinek azonosítása érdekében a következőkben áttekintésre kerülnek szemléletformálásban élen járó ország gyakorlatai, hazai példaértékű programok, a stratégiai területekre vonatkozó fogyasztói szokások és vélekedések. Az általános értékelést követően a Cselekvési Terv feltárja a fogyasztói viselkedés, illetve a szemléletformálási programok megvalósításának problémáit. A hazai intézkedések mindennek megfelelően egy gyakorlatorientált, valós megközelítés alapján kerülhetnek kijelölésre.

A szemléletformálás meglehetősen változatos és széles eszköztárral rendelkezik. Leggyakoribbak az oktatási és kommunikációs kampány jellegű intézkedések, azonban az információátadásnak számos további módja is lehetséges, mint például elismerések, példamutatás útján, vagy pusztán képi megjelenítéssel. A szemléletformálás napjainkra egyre jelentősebb figyelmet kap a fejlettebb országokban és az utóbbi években már hazánkban is, köszönhetően az uniós források ilyen programokra irányított elosztásának. A megfelelő hazai eszközök kiválasztása érdekében a következőkben - a teljesség igénye nélkül - néhány jelentősebb nemzetközi és hazai szemléletformálási kezdeményezés és a program kerül bemutatásra.

4.1. Nemzetközi kitekintés

4.1.1. Globális kezdeményezések

A fenntartható fejlődés kérdéskörével és annak támogatásával legrégebb óta foglalkozó, a nemzetközi törekvések élvonalában lévő szervezet az **Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)**. Az ENSZ először 1969-ben hívta fel a világ figyelmét a Föld globális problémáira, amelyeknek ezt követően számos ENSZ konferencián szerepet adott. 1983-ban az ENSZ főtitkára felkérte Norvégia akkori miniszterelnök asszonyát, Gro Harlem Brundtlandot egy független bizottság megalapítására, amelynek feladatként adta, hogy hívja fel a világ figyelmét a gazdasági, társadalmi és környezeti kölcsönhatásokra és az ebből származó problémákra, a változás szükségességére. Az ennek keretében létrejött Környezet és Fejlődés Világbizottság „Közös Jövőnk” címmel 1987-ben adta ki a fenntartható fejlődés fogalmát tartalmazó jelentését. A fenntartható fejlődés ezt követően az ENSZ konferenciák központi gondolatává vált. Az 1992-ben Rio de Janeirowan tartott Környezet és Fejlődés konferencián létrehozták a Fenntartható Fejlődés bizottságát, melynek feladata, hogy ösztönözze a fenntartható fejlődéshez szükséges gazdasági és társadalmi változásokat. A fenntarthatósági, illetve a felmerült környezeti problémák orvoslása érdekében az ENSZ 1972-ben megalapította Környezetvédelmi Programját (United Nations Environment Programme – UNEP), amely a környezetvédelmi tevékenységek mellett a fenntartható fejlődés elősegítésén is törekszik. A keretprogram iránymutatást és segítséget ad az országoknak abban, hogy azok hogyan kezeljék megfelelően környezetüket és eszközt biztosít az abban végbemenő káros folyamatok megfigyelésére. Az ENSZ a környezeti és

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

fenntarthatósági célokat a nemzetközi szerződések és akcióprogramok útján igyekszik elérni. Klímapolitika területén az 1992-ben megkötött Éghajlatváltozási Keretegyezmény (UNFCCC) valamint annak 2005-ben hatályba lépett Kiotói Jegyzőkönyve és 2012-es Dohai módosítása az ENSZ legjelentősebb eszköze, aminek köszönhetően a globális klímapolitika kialakításában az ENSZ vált a legjelentősebb szereplővé.

A tagországok számára energetikai iránymutatási tanácsokat adó **Nemzetközi Energiaügynökség** (International Energy Agency - IEA) **Fogyasztó-oldali Programjában** (Demand Side Management - DSM) a fogyasztói viselkedés befolyásolását célzó intézkedést fogalmaz meg, mely külön erre a célra létrehozott kutatócsoportjának munkájára épül.⁷ Az IEA is kiemeli, hogy a technológiai intézkedések önmagukban nem elegendőek az energiafogyasztás drasztikus csökkentéséhez, ezért szükségesnek ítéli meg az energiafelhasználáshoz kapcsolódó emberi viselkedések megismerését, a szemléletformálás tudás alapú megközelítését. A program a meglévő viselkedésmodellek gyakorlatba való átültetésére helyezi hangsúlyt, nagyban segítve ezzel a tagországok szemléletformálásra irányuló munkáját. A programon és az IEA egyéb rendezvényén (például a Choices, Decisions and Lifestyles Roundtable) keresztül számos kutató és nemzetközi szakember együttműködésére és tapasztalatainak megosztására adódik lehetőség.

4.1.2. Európai Unió

Az EU energia- és klímapolitikai céljainak teljesítése érdekében számos energiahatékonysági, megújulóenergia-felhasználási és ÜHG kibocsátás-csökkentési területre fókuszáló programot alakított ki, illetve tervez kialakítani. A kampányok mellett az Európai Uniót elsősorban olyan programok gazdjaként ismerjük, amelyek a szemléletformálási programok megvalósítására finanszírozási és nemzetközi partnerségi lehetőségeket teremtenek.

A következőkben – a cselekvési terv céljaival egyezően - elsősorban azokat az uniós programokat mutatjuk be, melyek lehetőséget adnak az energia- és klímatudatosság megerősítését szolgáló programok minél nagyobb számban történő támogatására.

Az egyik legjelentősebb finanszírozási lehetőséget biztosító kezdeményezések között kell számon tartani az Európai Bizottság **Intelligens Energia Európa (IEE) programját**. A program keretén belül az Unió olyan pályázati felhívásokat tett közzé, amelyek célja a technológiai megvalósításokat és szemléletformáló tevékenységeket támogató projektek megvalósításán keresztül az energiahatékonyság és megújuló energiák alkalmazásának ösztönzése.⁸ A program 2007 és 2013 között mintegy 730 millió eurós keretösszeg erejéig adott lehetőséget a tagországok programjainak támogatására, pályázati konstrukciókban történő elnyerésekre. A program célja konkrét projektek és valóban cselekvő emberek támogatása volt. A pályázásra évente adódott lehetőség. Napjainkig a program közel 400

⁷ Demandside Management Task XXIV. - Closing The Loop
(<http://www.ieadsm.org/ViewTask.aspx?ID=16&Task=24&Sort=0>)

⁸ <http://ec.europa.eu/energy/>

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

projektnek tudott pénzügyi támogatást nyújtani, mely így Európa szerte 60 helyi vagy regionális hivatalt és több mint 3000 szervezetet érintett. A program Magyarországon összesen 115 projekt finanszírozására adott lehetőséget. 2014-től az IEE programjai a **Horizont 2020** keretében kerülhetnek további támogatásra, ami kutatás-fejlesztési és innovációs programok központi támogatására ad lehetőséget, melyek között a szemléletformálással foglalkozó kutatások is támogatást kaphatnak. A fogyasztókra, mint a jövő energia-rendszerének meghatározó szereplőjére irányuló programok, az azzal kapcsolatos kutatások az EU kiemelt támogatási területe lesz a jövőben.

Energiapolitikájának megvalósítása érdekében a jogalkotás és a támogatói programok mellett az EU az önnálóan végrehajtott, kampány jellegű programokra is nagy hangsúlyt fektet. Az ennek mintájául szolgáló, **Fenntartható Energia Európa** (Sustainable Energy Europe) program 2005-ben indult útjára és 2011-ig tartott, mely az új energetikai rendszerek nagyobb arányú privát felhasználását célozta meg. A kampány a legjobb gyakorlatok (best practice-ek) széleskörű megismertetését és az érdekelt felek közötti kapcsolatok kiépítését tette lehetővé, és ezzel új ötleteknek és intézkedéseknek adott platformot. A kampány évenként megrendezett fő eseménye a Fenntartható Energia Európai Hete (EU Sustainable Energy Week). A **Fenntartható Energia Európai Hete** először 2006-ban került megrendezésre. A program kapcsán megvalósuló akciók célja az energiahatékonysággal és megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos jó gyakorlatok terjesztése. Cél továbbá, hogy az egyének által kihasználható energiahatékonysági eszközök széles tárházáról megfelelően informáljon, és ennek eredményeképp ösztönözzék a programok résztvevőit.⁹

A fiatalok fontos szerepet játszanak a társadalmi változások elindításában. Az elektromos berendezések – kommunikációs és szórakoztató eszközök – fokozottabb használata mellett ez a korosztály már tudatában van annak, hogy életvitelükkel milyen környezeti hatásokat generálnak. Felismerve ezeket a korosztálybeli tulajdonságokat ez a célcsoport került megjelölésre az Intelligens Energia Európa program keretében megvalósuló, „**Te az Energiáért**” (U4Energy) elnevezésű kampányban. A 2010-től megvalósult program egyik fő célkitűzése volt, hogy az oktatáson és iskolai kampányokon keresztül ösztönözze a diákokat, tanárokat és az iskolavezetőket, hogy népszerűsítsék a legeredményesebb energiahatékonysági intézkedéseket. A program során jelentős disszeminációs tevékenység valósult meg, melynek köszönhetően 29 ország 620 iskolája csatlakozott a programhoz (a 2010/11-es és 2011/12-es tanévekben).

Az Unió a közlekedés területén is törekszik a környezeti és klímavédelmi szempontok érvényesülését megerősíteni, és az azt figyelembe vevő közlekedési szokásokat kialakítani. A célok elérése, és az emberek szokásainak befolyásolása érdekében 2002 óta minden év szeptember 16 és 22 között kerül megrendezésre az **Európai Mobilitási Hét** (European Mobility Week), amely Európa legnagyobb közlekedési-környezetvédelmi kampánya. Célja, hogy az önkormányzatokat fenntartható közlekedési intézkedések bevezetésére ösztönözze, és

---

⁹ www.eusew.eu

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

hogy polgáraik a gépkocsik használata helyett más közlekedési módokat; a kerékpározást, a gyaloglást vagy a közösségi közlekedési eszközöket részesítsék előnyben. A hazai önkormányzatok részvételét országos szinten a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium koordinálja.

4.1.3. Dánia

Dánia globálisan is úttörőnek számít a klímavédelemért folytatott harc és a megújuló energia minél nagyobb arányú felhasználása terén. 2050-re célul tűzte ki energiaigényeinek 100%-ban megújuló energia-forrásokkal való ellátását. Figyelembe véve azt, hogy a dán lakosság jelentős része mezőgazdasággal foglalkozik, elmondható, hogy a dán emberektől nem áll távol a környezettudatos szemléletmód. Ennek további erősítése és a globális környezetközpontú szemlélet kialakítása érdekében a dán kormány számos lakossági szemléletformáló programot indított, amelyek közül kiemelkedik a díjnyertes **„Egy Tonnával Kevesebb”** (One Tonne Less) elnevezésű **kampány**.

A dán Környezetvédelmi Minisztérium a Közlekedési és Energetikai Minisztériummal együttműködésben hajtotta végre a 2007 márciusában megkezdett egy éves kampányát (végrehajtó szervezetként a Dán Energiahivatal működött közre). A kampány üzeneteinek célja az volt, hogy a dán fogyasztók (célcsoport szerint egyének és háztartások) csökkentsék a fogyasztásaikból eredő szén-dioxid-kibocsátásukat.

A kampány célcsoportjait környezetvédelemmel kapcsolatos tudásuk és környezetbarát viselkedésük alapján osztották fel. Mindezen túl, további célcsoportokat jelöltek ki: a viszonylag „vagyonos” zöld fogyasztók, illetve a gyerekek és fiatalok csoportját. A zöld fogyasztók külön megjelölését az indokolta, hogy a kampány lefutásának egy éve alatt az ő viselkedésváltozásuk által érhető el legjelentősebb eredmény. A fiatalok esetében megállapításra került, hogy ismerik a környezeti problémákat, azonban azokat nem tudják közvetlenül összekapcsolni saját fogyasztásukkal és mindennapi életükkel, holott jelentős potenciál van bennük, és még fogyasztási szokásaik kialakításának kezdetén vannak.

A kampány során számos olyan programot alakítottak ki, melyek útján aktívan vonták be a fogyasztókat: szén-dioxid-kalkulátor, egyéni tanácsadás, versenyek és játékok, kiállítások, közszereplők és művészek bevonása. Nagy hatással volt a fogyasztókra a közszereplők közötti versengés, az aziránt való érdeklődés, hogy közülük ki lesz az, aki a legjobb eredményt tudja elérni saját kibocsátás-csökkentése érdekében.

A siker megalapozó tényezője a politikai vezetés volt, de fontos volt a kampány üzenetének egyszerűsége, a szén-dioxid-kibocsátást csökkentő egyszerű módszerek kommunikálása, a célcsoportok jó azonosítása. A kampány során sikerült együttműködést kialakítani az üzleti szféra partnerei és érdekelt felei, illetve a hivatalok és civilszervezetek között. A kampány hozadékai más országoknak is iránymutatásul szolgálhatnak saját kampányaik tervezése kapcsán.

A kampány eredményeként elmondható, hogy a dánok 47%-a ismeri és a lakosság egyharmadának szándékában áll tenni annak érdekében, hogy csökkentsék

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

energiafogyasztásának környezeti hatásait. Szintén pozitív eredmény, hogy nőtt azok száma, akik úgy gondolják, hogy képesek tenni a klímaváltozás mérséklése érdekében, valamint azoknak a száma is, akik a klímaváltozással kapcsolatban pontosabb ismeretekkel rendelkeznek a kampánynak köszönhetően. A kampány hozadékaként több mint 10%-kal nőtt azon lakossági vélekedések aránya, miszerint a klímaváltozás erős befolyással van fenntartható életvitelük kialakítására.¹⁰

4.1.4. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság egy **viselkedéstudományokon alapuló**, azonban azoknál gyakorlatorientáltabb **szemléletformálási koncepció** kialakítását tűzte ki célul. A kormány felmérte a közvélemény klímaváltozásról és fenntartható viselkedésmódokról való vélekedését, és erre alapozva kidolgozott egy keretrendszert, amiben megjelölte a különböző lakossági szegmenseket. A stratégia előzményeként a brit kormány 2010-ben létrehozott egy „viselkedéskutató” munkacsoportot (Behavioural Insight Team), amelynek feladata volt, hogy tudományos tényeket biztosítson a szemléletformálást célzó kormányzati programok számára. A kormányok gyakran vonakodnak attól, hogy nyíltan kísérletet tegyenek az emberek szemléletének, értékrendjének befolyásolására, ezért a csoport két független viselkedéstudományokkal foglalkozó közgazdász munkájára támaszkodott, így a kormányzati intézkedések kialakítását „érték-semleges” szempont szerint végezhették. Sok hivatkozásban könyvük alapján „Nudge” munkacsoportként említik őket. Könyvükben a fogyasztói döntéseket meghatározó összefüggés-megközelítéseket írják le. A szerzők szemléletformálási elméletüket a „döntés felépítésére” alapozva adják meg, és a közösségi alapokban rejlő hatékony szemléletformálási lehetőségeket a közösségi marketing elvek és koncepciók figyelembevételével is bemutatják.

A brit kormány fenntartható magatartás ösztönzésére irányuló szempontrendszerét a „MINDSPACE” megközelítés ismerteti (az elnevezés a szempontok mozaikszavaként adódik). A tanulmányban megfogalmazott kilenc alapelv a következő:

- **„közvetítés” (Messenger):** az emberekre erős hatással bír, hogy ki közvetíti az információkat,
- **„motiválás” (Incentives):** válaszunk az ösztönzésekre gondolkodásmódunk által alakul ki,
- **„normák” (Norms):** erős befolyással bír, hogy más emberek mit csinálnak környezetünkben,
- **„alapértelmezések” (Defaults):** egy adott „pályát követve” haladunk mindennapjaink során, amelyről nem mozdulunk el az információk megszerzése érdekében,
- **„kiemelkedés” (Salience):** hozzáállásunkat a dolgok szokatlan, illetve releváns tulajdonsága határozza meg,
- **„megalapozottság” (Priming):** cselekedeteinket sokszor tudatalattink befolyásolja

---

¹⁰ http://ec.europa.eu/environment/networks/greenspider/doc/bp/bp08_1tonneless_brochure.pdf

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

- **„hatások” (Affect):** az érzelmi asszociációk nagy erővel befolyásolják cselekedeteinket,
- **„elkötelezettség” (Commitments):** arra törekszünk, hogy társadalmi ígéreteink kapcsán következetesek legyünk, és viszonyozzuk a cselekvéseket
- **„egyéni érdek” (Ego):** cselekedeteink elsődleges meghatározója egyéni érdekeltiségünk

Ezen alapelveket használja a brit kormány „Zöld Ügy” (Green Deal) néven futó energiahatékonysági programja is. A MINDSPACE megközelítés releváns stratégia a fenntartható fogyasztói szokások, az azt szolgáló magatartás kialakítása érdekében. Általános érvényű szempontrendszerének alkalmazása miatt az függetlenül mintául szolgálhat más országok, így Magyarország számára is a társadalmi berendezkedések különbségeitől.¹¹

4.2. Hazai példák

4.2.1. WWF Föld Órája

A **Föld órája** egy a WWF¹² által minden év márciusában megrendezésre kerülő esemény, melyben arra kéri a háztartásokat és a vállalkozásokat, hogy 1 órára kapcsolják le a nem létfontosságú elektromos berendezéseket és lámpákat. A WWF mindezzel a klímaváltozás mérséklésére irányuló cselekvés szükségességére kívánja felhívni a figyelmet. A kezdeményezés 2007-ben indult Ausztráliából, és 2008-ban vált nemzetközivé. 2009-ben Magyarország lakosságának 67%-a hallott az akcióról, és 15%-a, vagyis mintegy másfél millió ember részt is vett benne. A kampány a világ egyik legnagyobb önkéntes mozgalmává vált, amelyhez világszerte 2013-ban már 160 ország és több mint kétmilliárd ember csatlakozott. Magyarországon 2013-ban 71 település, 281 intézmény és vállalat valamint 4436 regisztrált magánszemély csatlakozott az eseményhez. A mozgalom sikere abból áll, hogy egyszerű és világos üzenetet közvetít, miközben nem kér többet, minthogy kapcsoljuk le a villanyt egy órára. A kampány a közszféra és civil szervezetek közötti együttműködés sikeres példája, melyet a jövőben mindenképpen folytatni érdemes.

4.2.2. „Bringázz a munkába!” (Bam!)

A **„Bringázz a munkába!” (Bam!)** kampány a vállalatok és egyéni kerékpározók megcélzásával, közvetett és közvetlen módon kívánja elérni a lakosságot. A kampány a Magyar Kerékpáros Klub és a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium együttműködésében a Kerékpáros Magyarország Program keretén belül jött létre, amit 2008 őszén rendeztek meg először. A Bam!-ot minden tavasszal és ősszel meghirdetik. A program évente több mint 30 ezer közlekedőt tud aktivizálni, akik az 5 hetes kampányidőszak alatt kerékpárral járnak

---

¹¹ Behaviour Change and Energy Use

(https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/48123/2135-behaviour-change-and-energy-use.pdf), 2011

¹² World Wild Foundation

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

dolgozni. A kampány része a „Bringázz a suliba!” program is, mellyel lehetőség adódik az iskolások részvételére is.

A kampány egy kormányzati-civil összefogáson alapuló, és a kampány sorozatosságának köszönhetően egy egyre nagyobb lakossági érdeklődést előidéző szemléletformálási kezdeményezés jó példája. Külön kiemelendő a program közösségi portálokra és a közösség erejére építő erőse, melyet a munkahelyi közös „reggeli biciklizések” és a közkedvelt, a város egy-egy pontján megszervezett kerékpáros reggelik útján ér el.

4.2.3. KEOP-6.1.0. - uniós forrásból megvalósuló szemléletformálási programok

A Szemléletformálás a fenntartható fejlődésért – KEOP-6.1.0. pályázati kiírás arra az alapvetésre épített, hogy egyszerű életmódbeli változások (pl. autó helyett kerékpáros közlekedés) és tudatosabb fogyasztói döntések (például kevésbé szennyező csomagolású termékek vásárlása) nagyban hozzájárulhatnak a fenntarthatósághoz, ha a lakosság széles rétegei megértik a váltás szükségszerűségét és az új szemlélet jegyében lépéseket is képesek tenni. A pályázati rendszer keretében 2008-2013 között a fenntartható szemlélet kialakítását célzó kommunikációs tevékenységekre, kirándulásokra, rendezvények szervezésére és médiakampányokra kaptak a pályázók támogatást. A következő tervezési időszakban az előző időszaknak megfelelően, szintén kiemelten kell kezelni a szemléletformálási programok finanszírozási támogatásának biztosítását, annak hatékony és célorientált elosztását.

4.2.4. Takarékoskodj a Föld energiájával!

A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal - régebbi nevén Magyar Energiahivatal – (a továbbiakban: MEKH) 2012 elején indította el a „**Takarékoskodj a Föld energiájával!**” elnevezésű, energiatudatosságra ösztönző kampányát. A kampány kiemelt célja volt, hogy felhívja a lakosság, illetve valamennyi, az energiahasználatban jelentős szereplő figyelmét, és ösztönözze őket a takarékos megoldások és a megújuló energiaforrások alkalmazására.

Az épületek energiapazarlásának csökkentéséhez elengedhetetlen, hogy a jövőben egyre több energiatudatos szemléletben tervezett épület szülessen. Ennek érdekében a MEKH építészeti-épületenergetikai konferenciát is szervezett.

Témáját és célját tekintve a kampány egybevág jelen Cselekvési Terv törekvéseivel, ezért az ilyen jellegű, a MEKH, mint hiteles információátadó által megszervezett eseményeket a jövőben is folytatni szükséges.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

5. HELYZETÉRTÉKELEÉS

5.1. A magyar fogyasztók klíma- és energiatudatossága

5.1.1. Energiatakarékosság és energiahatékonyság

Energiafogyasztási szokásaink

Magyarország teljes **végső energiafelhasználásának közel 31%-át a lakosság energiafogyasztása teszi ki**, ezért fontos a lakosság aktivizálása az energiahatékonysági és az azáltal elérhető kibocsátás-csökkentési célok teljesítése érdekében.¹³ Összehasonlításképp az EU-ban a háztartások a teljes energiafogyasztás 26%-áért felelősek.¹⁴

Hazánk **energiafelhasználási szerkezetével** kapcsolatban elmondható, hogy az utóbbi két évtizedben jelentős átalakuláson ment át. Miközben a szén és az olaj részaránya csökkent, addig a földgázé drasztikusan, több mint kétszeresére nőtt. Szintén említésre érdemes, hogy - figyelmen kívül hagyva az illegális beszerzést (falopás, gyűjtés) - a tűzifa-felhasználás aránya is csaknem háromszorosára emelkedett.

Energiafelhasználás tekintetében elmondható, hogy **a háztartások fűtési célú, illetve melegvíz-fogyasztásból adódó energiafelhasználása kiemelkedő, az energiafogyasztás nagy része ezekhez kapcsolódik**. Energiatakarékossági lépésekkel ez az arányjelentősen csökkenthető. A fűtési rendszerek meglehetősen korszerűtlenek: a konvektoros fűtési mód (9%), illetve a kályha kevésbé hatékony, de a kazános rendszerek (42%) is viszonylag idősek, átlagos életkoruk meghaladja a 12 évet. Az összes fűtési rendszer közül a távfűtési rendszerek (12%) a legidősebbek, közel 30 évesek, de ezek fejlesztése folyamatos. Magyarország 4,3 milliós **lakóépület állományának közel 70%-a korszerűsítésre szorul**. Az állomány egyötöde sűrűn beépített városi környezetben található, „F” vagy annál gyengébb energetikai besorolású. A magyarországi épületállomány háromszor annyi energiát igényel fűtésre, mint az azonos alapterületű épületek Ausztriában. A rossz energetikai jellemzők a szigetelés hiányából, a nyílászárók állapotából is adódnak, amihez hozzájárul a tudatosság, az információátadás és az egyszerű, minimális költségű, rövid időn belül megtérülő beruházások hiánya is.

A háztartások legnagyobb villamosenergia-fogyasztói a hűtő- és fagyasztógépek, a villanybojler, a mosógépek, majd az irodatechnikai eszközök (a számítógép és a nyomtató együtt körülbelül annyit fogyaszt, mint egy hűtő), a világítás és az egyéb elektronikus berendezések. A klimatizált háztartások aránya is növekszik, ami az éves villamosenergia-fogyasztási görbén is megmutatkozik. Noha a villamosenergia-fogyasztás kis hányadát adja a háztartási energiafelhasználásnak, ezen a területen is van megtakarítási potenciál, ami az új

---

¹³ 2012, MEKH

¹⁴ 2012, EUROSTAT

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

technikai megoldások (hatékony izzók, magas energiacategóriájú termékek) és a tudatosság terjesztésével és a tévhitek eloszlatásával aknázható ki. Az elektromos berendezések EU-s szinten egységesen szabványosított címkézésének szabályozási folyamata jelenleg is zajlik. A magyar Kormánynak az ebből fakadó kötelezettségeket folyamatosan teljesítenie kell, a hazai szabályozási kereteket az EU-s rendszerhez kell igazítani. A szabványosítási folyamat eredményeképpen a kötelező címkézés egy kiterjedtebb terméklistára fog vonatkozni, és jobban tudja majd segíteni a fogyasztókat az erőforrásokat leghatékonyabban felhasználó termékek felismerésében, fogyasztói döntéseik kialakításában. Ehhez azonban **szükséges a címkékről való megfelelő tájékoztatás, az azzal kapcsolatos lakossági ismeretek fejlesztése.**

Energiaköltségeink megoszlása és annak befolyásoló szerepe

A magyar családok, de ugyanúgy a gazdálkodó szervezetek költségvetésében is jelentős tényező az energiaköltség. **A háztartások évente összesen több mint ezermilliárd forintot költenek energiára és vízre.** Az egy főre jutó éves kiadások megoszlása szerint az energia és lakásfenntartás 24,9%-ot, a közlekedés és szállítás 11,1%-ot tesz ki. Mindez azonban nem tartalmazza a vásárolt élelmiszerek, fogyasztási cikkek előállítását és csomagolását, illetve szállítását során felhasznált energiamennyiséget és annak környezeti terheléseit, melyek a gazdasági tevékenységet folytató szervezetek oldalán jelennek meg. Az energiaköltségek közül a fűtési költségek terhelik meg legjobban a magyar családokat. Ezek a kiadások várhatóan a jövőben tovább növekednek, tekintettel arra, hogy hosszabb távon a fosszilis energiahordozók áremelkedése várható.¹⁵

A háztartások közel tizede a teljes éves jövedelmének több mint egyharmadát fordítja energiára. **Többszázezer olyan család él hazánkban, akiknél a fűtési költségek meghaladják az éves jövedelem ötödét.** A energiapazarló épületállomány az energiaszegénység¹⁶ meghatározó tényezőjeként tartható számon.

Az energiafogyasztásról való vélekedés

Egy 2012 novemberében végzett reprezentatív közvélemény-kutatás eredményeként elmondható, hogy **a lakosságnak csupán kétharmada lát összefüggést az energiafelhasználás és a klímaváltozás között.** A lakosság kevesebb, mint egytizede, - különösen az idősebb korosztály – egyáltalán nem lát összefüggést az energiafelhasználás és az éghajlatváltozás között. Az energiafogyasztásban a társadalom közel kétharmadának fontosabb szempont a költségek csökkentése, mint a környezetvédelem.

A lakosság közel fele gondolja úgy, hogy a **tudatos energiafogyasztásra vonatkozó viselkedés** (odafigyel, hogy fölöslegesen ne fogyasszon energiát) a legésszerűbb energiafogyasztási megoldás, míg közel ötöde szerint azt az energiatakarékos berendezések

¹⁵ KSH

¹⁶ **Energiaszegénység** (EU): valaki nehezen vagy egyáltalán nem tudja lakását megfelelő hőmérsékleten tartani, valamint egyéb alapvető energiaszolgáltatásokhoz elérhető áron hozzáférni (a meghatározás tagállamonként kiegészíthető, figyelembe véve a helyi tényezőket) (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:044:0053:0056:HU:PDF>)

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

használata jelenti. Az energiatakarékosság a tudatos fogyasztás részeként értelmezhető, azonban önmagában ez még nem jelent energiatudatos viselkedési formát. Elsősorban a fiatalok támogatják a tudatosságot, míg a takarékoskodás és a régi módszerek használata az idősebb korosztályokra jellemző. Az energiatudatosság a fogyasztók anyagi helyzetével arányosan növekszik, az energiatakarékos berendezések használata is a jó anyagi helyzetűek között a legnépszerűbb megoldás, amely azonban önmagában nem fed le minden energiatudatos tényezőt. A tudatos viselkedésre való hajlam, mindezzel együtt jelentős. Rendkívül széles azok köre, akik keresik az energiahatékonysági támogatásokat, legyen szó, családi házakról, társasházakról vagy vállalatokról.

A megkérdezettek háromnegyede úgy nyilatkozott, hogy rendszeresen **figyelemmel kíséri fogyasztásának alakulását**, és csupán a válaszolók kisebb hányadáról mondható el, hogy fogyasztását egyáltalán nem figyeli.

Összességében elmondható, hogy a lakosság egy részének hiányos információi vannak energiafogyasztására, a lehetséges hatékonysági, illetve megtakarítási módszerekre vonatkozóan. A fogyasztói megtakarításokban és a hatékonysági, beruházást igénylő intézkedésekben rejlő potenciál kihasználása a megfelelő információk átadásával és a tudatos fogyasztásra való ösztönzés által válhat megvalósíthatóvá.

5.1.2. Megújuló energiaforrások felhasználása

Megújulóenergia-felhasználásunk

Ma Magyarországon a megújuló energiaforrások használatával kapcsolatban érzékelhető legszembetűnőbb probléma a **primer energiafelhasználásban képviselt alacsonynak tekinthető, 9,8 %-os arány.**¹⁷

Az alacsony felhasználási arány ellenére vagy éppen amiatt a megújulóenergia-hasznosítás „látványos” tevékenységnek ítéltető meg. Elegendő csak az autópálya melletti szélparkokra vagy a napelemekkel/kollektorokkal ellátott házakra gondolni. A jelenség jól mutatja az új alapokra helyezett energiaellátást, a megújulók szemléltetésének kommunikációs értékét és az abban rejlő szemléletformálási potenciált.

A lakosság esetében a megújuló energiaforrások használatának aránya a többi energiatípushoz viszonyítva, és nemzetközi összehasonlításban nézve is alacsony. A rendelkezésre álló adatok azonban nagyrészt hiányosak és nem minden esetben megbízhatóak. A megújuló energiaforrások alacsony használatának számos oka ismert (például az engedélyezési folyamatok bonyolultsága és időigénye, valamint a szükséges szakhatósági engedélyek száma), amelyhez hozzájárul még a lakosság ismereteinek hiánya és a **megújulóktól való idegenkedés** is, mely elsősorban a vélt vagy valós nagy beruházási költségekből adódik.

---

¹⁷ 2013, EUROSTAT

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

A lakossági megújulóenergia-felhasználás közvetett formája a szolgáltatók által vételezhető megújuló alapú villamos- és hőenergia, amelynek egyik leghatékonyabb módja a távhőszolgáltatásban rejlik. A távhővel kapcsolatos, idejélmúlt információkra támaszkodó társadalmi megítélés a távhőrendszerek elterjedésére kedvezőtlenül hat. A **távhő** pozitív megítélésének növelése és így a zöld energiát termelő távhőrendszerek elterjesztése, pozitív piaci megítélése érdekében a fogyasztók megfelelő informálása elengedhetetlen.

A megújuló energiaforrásokról való vélekedés

Egy 2012-es közvélemény-kutatás rámutatott arra, hogy a magyar lakosság döntő többsége - közel 90%-a - hallott már a megújuló energiaforrásokról, azonban **annak típusait az emberek közel fele tudja csak megnevezni**. Az iskolai végzettség növekedése egyértelműen pozitív irányúan befolyásolja az alternatív energiaforrások ismertségét. A 60 év felettieknek azonban csak közel háromnegyede hallott ezekről az energiaforrásokról, és ezzel a legkevésbé informált korcsoportnak számít. Csakúgy, mint a tudatos energiafogyasztással kapcsolatos kérdéskörnél a megújulók esetében is elmondható, hogy a lakosság informáltsága anyagi helyzettől függően alakul. Az emberek közel kétharmada nyitott az alternatív energiaforrások felhasználása iránt, de anyagi, vagy egyéb okok miatt nem engedheti meg magának az ilyen jellegű beruházásokat. A lakosság egyötöde egyáltalán nem érdeklődik az ilyen típusú energiafelhasználás iránt.

A magyar lakosság döntő többsége elégedett a fűtésre és használati melegvíz előállítására használt megújuló alapú berendezésekkel, azonban a többség soknak tartja azok működési költségeit. **A megújuló energiaforrásokból előállított villamos energia kapcsán lényeges árérzékenység figyelhető meg**. Az áramszolgáltatóknál megjelent zöldáram termékekért a lakossági fogyasztók többsége ugyanis nem hajlandó megfizetni a 10%-os felárat, így nem épül akkora potenciál, ami a termelőknél meghatározó, nemzetgazdasági szinten is jelentősnek mondható beruházásokat generálna. A lakosság nem tudja, vagy nem fogadja el, hogy a megújuló energiaforrások alkalmazása jelenleg rövidtávon nem, csak közép vagy inkább hosszútávon megtérülő beruházást igényel.

Probléma, hogy az egyedi alkalmazású, megújuló energiát hasznosító technológiákat a modern berendezések és újdonságok közé sorolják. Ez azonban csak részben igaz. Léteznek olyan berendezések, amelyek a technológia fejlődése nélkül nem jelenhetnek meg a piacon (például napelem, hőszivattyú, stb.), tudatosítani kell, hogy amennyiben alkalmazásukhoz megfelelő, környezettudatos magatartás és szemlélet társul a hagyományos módszerek (például fatüzelés, cserépkályha, kandalló) is idetartoznak.

5.1.3. Közlekedési energia-megtakarítás

A klímaváltozásért felelős **üvegházhatású gázok kibocsátásának egyik legjelentősebb forrása a közlekedés**. Az Európai Unióban a közlekedés a legnagyobb energiaigényű szektor, tekintettel arra, hogy az az összes energiafogyasztás 31,7%-áért volt

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

felelős szemben a lakosság 26,7, illetve az ipar 25,3%-ával.¹⁸ Az Európai Unió szén-dioxid-kibocsátásának 20%-a köthető a közúti közlekedéshez.

Az energiafogyasztási formák közül **a közlekedés** az, amelynek környezeti **hatásai közvetlen módon, helyileg, a légszennyezés útján is érzékelhetővé válnak**. A közlekedés mindemellett az üvegházgázok jelentős kibocsátásáért és annak következtében a klímaváltozás felerősödéséért felelős szektor.

Az előrejelzések szerint - az alternatív hajtások és üzemanyagok nyújtotta lehetőségek kihasználásán túl - nagy részben a közlekedés terén tett intézkedésekkel kell elérnünk az üvegházgázok kibocsátásának mérséklését. Az eszközök alapvetően ismertek és már a korábbi közlekedéspolitikai dokumentumokban is megjelentek.

Csak címszavakban említve a legfontosabbakat:

- el kell érni az alágazati munkamegosztás környezetbarát befolyásolását, a közösségi közlekedés fejlesztését és preferálását,
- a közlekedési infrastruktúra szűk keresztmetszeteinek felszámolását,
- a járműállomány cserélődését, elősegítve annak minőségi javítását,
- az alternatív hajtások üzemeltetéséhez szükséges infrastruktúra fokozatos kiépítését,
- a zöld logisztika és az infokommunikációs eszközök széleskörű alkalmazását,
- a nem motorizált közlekedés részarányának és népszerűségének növelését.

A felsoroltakkal összhangban mérsékelni kell a közlekedési szállítási igényeket a területfejlesztés és az ipartelepítés eszközeivel, a távmunka és egyéb, a személyek és áruk fizikai mozgását kiváltó megoldások alkalmazásával.

A közlekedési energia-megtakarítást és az az útján elérhető kibocsátás-csökkentést számos alternatív eszköz tudja szolgálni, melyek közül kiemelendő a közösségi közlekedési eszközök és kerékpár használata, illetve az energiahatékonyabb vezetési módszer. Mindezek elterjesztéséhez nélkülözhetetlen a népszerűsítő és infrastrukturális intézkedések végrehajtása és további támogatása. Egyszerűen szemléltetve: amennyiben autózás helyett **a közösségi közlekedést, kerékpáros közlekedést vagy a sétát választjuk, átlagosan 1,8-2 kg szén-dioxidot takaríthatunk meg 10 kilométerenként**.

Közlekedési szokásaink

A személyközlekedési teljesítményt tekintve 1995 és 2010 között drasztikusan megnőtt a személygépkocsik használata, míg az autóbusz, a vasút, a hév és a villamosenergia-teljesítménye stagnált vagy enyhén csökkent. A kibocsátás-csökkentés miatt kiemelt fontosságú a lakosság visszaszoktatása a személygépkocsi használatról a közösségi közlekedésre. Ez utóbbi esetben ugyanis jóval kisebb az utazók karbon-lábnyoma. Az

---

¹⁸ 2013, EUROSTAT

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

infrastrukturális háttér mindehhez részben már rendelkezésre áll, azonban jelentősen javítani kell a közösségi közlekedés szolgáltatási színvonalát, fejleszteni kell a co-modalitást (kapcsolódás, átszállások) és az intermodális közlekedés infrastruktúráját.

A közlekedési kibocsátásokból fakadó egészségügyi kockázatok

A közlekedési kibocsátások klímaváltozást befolyásoló ténye mellett, a lakosságot érintő tényező az **egészségügyi kockázatok** felerősödése, a légzőszervi megbetegedések előfordulásának növekedése, melyek a globális problémákon túlmenően már az emberek közvetlen környezetében is gondot jelentenek. Egy, az Európai Bizottság felkérésére készült elemzés eredményei rámutattak arra, hogy a közlekedési eszközök által kibocsátott, 2,5 mikrométer alatti szennyező részecskék évente közel 300 ezer ember halálát okozzák az Európai Unióban. Hazánk vonatkozásában előrevetítésre kerül, hogy a jelenlegi szennyezési szint tartós fennmaradása esetén egy magyar lakos átlagos életév-vesztése több mint másfél, a nagyvárosokban élőké akár 3 év is lehet. A szemléletformálási programok egyéni érdekeltségre építése érdekében nélkülözhetetlen az egészségügyi vonatkozások hangsúlyozása.

5.1.4. Alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés

A klímaváltozás mérséklésének legjelentősebb eszköze az energia -intenzív ágazatok üvegházgáz¹⁹ kibocsátásának csökkentése adódik. Az Európai Unió ennek támogatása érdekében létrehozta szén-dioxid-kibocsátási jogok kereskedelmi rendszerét, amelyben a kibocsátások piaci beárazásával ösztönzi az ágazati szereplőket kibocsátásaik csökkentésére. Figyelembe véve azonban, hogy a gazdaság mozgatórugója és így **a fenntartható fejlődés megvalósításának záloga maga a fogyasztó**, az egyének és szervezetek szerepe egyaránt fontos.

Hazánk üvegházgáz-kibocsátása 66,2 millió tonna szén-dioxid-egyenérték volt 2011-ben, amely európai viszonylatban nézve viszonylag alacsonynak számító, 6-7 tonna közötti egy főre jutó kibocsátást jelent (EU átlag: 9 tonna / fő).²⁰ Ez az érték az alacsony egy főre eső energiafogyasztásnak, az energiatermelésen belül az atomenergia, és a relatíve alacsony fajlagos kibocsátású földgáz dominanciájának köszönhető. Minél nagyobb GDP-vel rendelkezik egy ország, annál nagyobb az energiafelhasználása és így a kibocsátása is.

A közvetlen energiafogyasztással kapcsolatos kibocsátás-csökkentési lehetőségek (energiatakarékosság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energia-megtakarítás) mellett **a klímatudatosságnak a fogyasztói döntések, illetve megítélések esetében is jelentősnek kell lennie**, azok közvetett kibocsátás-csökkentési hatásai miatt. (Fogyasztók alatt ez esetben a vállalkozásokat, különböző szervezeteket és a lakosságot kell értenünk.)

---

¹⁹ A Kiotói Jegyzőkönyv által felsorolt üvegházhatású gázok: szén-dioxid (CO₂), metán (CH₄), dinitrogén-oxid (N₂O), részlegesen fluorozott szénhidrogének (HFC-k), perfluorkarbonok (PFC-k) és kén-hexafluorid (SF₆)

²⁰ OMSZ, ÜHG leltár (2013)

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Klímatudatos fogyasztás

Fogyasztói szokásaink elsősorban költség alapon alakulnak ki, azonban ahhoz, hogy valóban elmozdulás történjen egy karbon tudatos társadalmi berendezkedés irányába nélkülözhetetlen az **életciklus alapú fogyasztói szemlélet mindennapokba történő integrálása**. A termékek és szolgáltatások környezeti hatásait nem csak egyetlen fázisban, hanem a "bölcsőtől a sírig", azaz teljes életútján át figyelembe kell venni. Klímatudatos döntéseink meghozatalában az életciklus szemléletet alkalmazó karbon lábnyom²¹ érték, a karbon semleges²² megnevezés és az azokat megjelenítő termékcímkézés tud segítségül lenni, ezért ezen fogalomkörök köztudatba történő beágyazása kiemelt jelentőségű. Ugyanazon termék vagy szolgáltatás karbon lábnyoma eltérő lehet, amire fel kell hívni a lakosság figyelmét.

Korábbi felmérések alapján kiderül, hogy a fogyasztók támogatják a termékek karbon lábnyommal kapcsolatos címkézését. Uniós átlagot nézve elmondható, hogy a fogyasztók közel háromnegyede szívesebben vásárol címkézett terméket, míg ez az arány hazánk esetében mintegy 6%-kal kevesebb. Ugyanezen felmérések eredményei alapján azonban az is kiderül, hogy **a zöld szemlélet sok esetben nem párosul cselekvéssel**, illetve jelentős a bizalomhiány tapasztalható címkék információival kapcsolatban. A magas szándékarány ellenére a fogyasztóknak közel csak az egyötöde vásárolt zöld termékeket a felmérést megelőző hónapban.²³ Ennek az alacsony értéknek a javításában kiemelt szerep jut a szemléletformálásnak, a kis karbonlábnyomú termékekre és szolgáltatásokra való figyelemfelhívásnak és azok megbízható, illetve egyszerűen értelmezhető címkézésének.

Alacsony szén-dioxid-kibocsátású termékek és szolgáltatások

Az ipari vállalatok, kkv-k és egyéb szervezetek (közintézmények) számára nagy jelentőséggel bír az energia felhasználásából származó költségek emelkedése, illetve tevékenységük környezetet érintő hatásainak társadalmi megítélése. A **zöldtermékek iránti keresletnövekedés figyelembevétele** és a klímatudatos, helyi erőforrásokra építő vállalatirányítás/vállalkozás-menedzsment piaci előnyt jelent, amelyre fel kell hívni a vállalkozások figyelmét. A vállalkozásoknak meg kell látniuk a marketing lehetőséget az alacsony szén-dioxid-kibocsátású termékek és szolgáltatások kialakításában, annak vevők felé történő kommunikációjában (például CSR²⁴ jelentésben) termékeik/szolgáltatásaik

²¹ A **karbonlábnyom** a teljes ÜHG kibocsátásnak azon mértéke, amely egy tevékenység végzése során közvetlenül vagy közvetve keletkezik vagy a termék (javak és szolgáltatások) életútja során felhalmozódik (One Planet Economy Network Europe (OPEN: EU))

²² Egy tevékenység vagy termék **karbonsemlegességéről** akkor beszélünk, amikor azok életciklusára vetített nettó üvegházgáz-kibocsátási értéke nulla, azaz a tevékenység végzése során megjelenő, illetve a termék életútja során keletkező üvegházgáz-kibocsátást nyelők segítségével ellentételezik.

²³ 295. sz. tematikus Eurobarométer felmérés: „Attitudes of European citizens towards the environment” (Az európai polgárok környezettel kapcsolatos álláspontja), 2008, Eurobarométer gyorsfelmérés: Europeans’ attitudes towards the issue of sustainable consumption and production (A fenntartható fogyasztással és termeléssel kapcsolatos európai attitűdök), 2009

²⁴ A Corporate Social Responsibility (CSR), azaz a vállalati társadalmi felelősség fogalom jelentése, hogy a vállalatok önkéntesen szociális és környezeti szempontokat érvényesítenek üzleti tevékenységükben és a partnereikkel fenntartott kapcsolatokban. (Európai Bizottság COM(2001) 366 végleges)

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

értékesítésekor. Egy-egy szolgáltatás kapcsán fel kell hívni a vevő/vendég figyelmét a klímadatakos viselkedési formákra.

Kibocsátás-csökkentési célok elérését segítő energiatermelés

Magyarország **alacsony szén-dioxid-kibocsátásában jelentős szerep adódik a nukleáris energiatermelésnek**, mivel az atomerőművek működésük során nem bocsátanak ki szén-dioxidot és a nukleáris energiatermelés hazánk villamosenergia-termelésének jelentős, közel 46 százalékát adja (2012). A nukleáris energiatermelés teljes életciklusára vetítve kimutatható az atomenergia bizonyos értékű karbon lábnyoma, azonban annak értéke a megújuló energiatermelési technológiákkal egy nagyságrendbe tartozik, jóval a fosszilis alapú energiatermelés kibocsátási értéke alatt marad. Környezeti szempontból az erőmű működése során termelődő radioaktív hulladékok ideiglenes és végleges elhelyezésével kapcsolatban fogalmazódnak meg társadalmi aggályok, amelyek elsősorban a hulladéktárolók térségében élő lakók részéről merülnek fel. A kapacitások fenntartását biztosító atomerőművi beruházás kapcsán ezért kiemelt szerepet kap a **társadalommal való párbeszéd folyamatos fenntartása**. A tervezett kapacitás-fenntartás megvalósulásának egyik feltétele a transzparens és felelős hulladékkezelési-politika, valamint a lakossággal folytatott kétirányú kommunikáció. Mindezeknek köszönhetően az atomenergia hazai elfogadottsága a régió átlagához képest magasnak mondható, azonban ennek megtartása érdekében a továbbiakban is szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy a jelenlegi technológiai fejlettségi szinten a nukleáris energiatermelés adódik a leghatékonyabb és legreálisabb eszközként a klímaváltozás ellen folytatott küzdelemben. A Nemzetközi Energiaügynökség (IEA) zöld előrejelzése szerint az alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiatermelés megvalósításában világszerte jelentős szerep jut a nukleáris energiatermelésnek, a globális nukleáris energiatermelés jelenlegi arányának 2035-ig meg kellene duplázódnia.²⁵

A kibocsátás-csökkentési célok elérését lehetővé tévő, társadalmilag már vitatottabb megoldás a **települési szilárd hulladékok anyagában nem hasznosítható részének energetikai hasznosítása**. A 2009/28/EK Megújuló Irányelv előírja, hogy megújuló energiaforrásnak tekinthető az ipari és települési hulladék biológiailag lebontható része. Ennek alapján nemzetközileg elfogadott gyakorlat, hogy **a kommunális hulladék 50%-a biológiailag lebontható hulladékként, azaz megújuló energiaforrásként kerül figyelembevételre**. Megjegyzendő mindemellett, hogy a hulladéklerakókban keletkező metán 21-szer nagyobb mértékben járul hozzá az üvegházhatás kialakulásához, mint az annak elégetésekor keletkező szén-dioxid. A társadalmi elfogadottság növelése érdekében az alacsony kibocsátási értékek mellett fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a hulladékégetőkre a legszigorúbb környezetvédelmi előírások vonatkoznak, amelyek szigorúbbak a fosszilis vagy biomassza erőműveknél támasztott elvárásoknál, ezért ezen szempontból, ellentétben a közhiedelemmel, egy ilyen erőmű tisztábbnak tekinthető, mint a fosszilis alapú termelőegységek. Fontos továbbá megjegyezni, hogy hazánkban csupán 11%-a hasznosul a hulladékmennyiségnek energia formájában, 22% hasznosul újra vagy komposztálódik és 67%,

---

²⁵ IEA, WEO 2013 (58. o.)

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

a környezetvédelmi szempontból legrosszabb módon, deponálásra kerül.²⁶ Az energetikai célú hasznosítás aránya a tőlünk nyugatabbra lévő államokhoz képest jelentősen elmarad.

5.1.5. Klímaváltozásnak való kitettségünk

Hazánk sajátos éghajlati helyzete

A Magyarország hosszú távú fejlődését meghatározó tényezők között kiemelt jelentőséggel bír a klímaváltozás, hiszen a modellek az elmúlt évtizedekben mért melegedés egyértelmű folytatódását vetítik előre a Kárpát-medence térségére. **Az évszázad közepéig 1,5 °C , míg az évszázad végére 3,5 °C évi átlaghőmérséklet-növekedés várható a XX. sz. utolsó évtizedeihez képest.**

Az éghajlatváltozás legsúlyosabb természeti-társadalmi-gazdasági károkat előidéző következményei Magyarországon várhatóan az alábbiak lesznek:

- nyári hőhullámok gyakoriságának növekedése,
- fokozódó mértékű és elhúzódó aszályok,
- szélsőséges – alacsony és magas – vízállási szintek gyakoriságának növekedése,
- vegetációtűz veszélyének fokozódása,
- biológiai sokféleség csökkenése,
- kritikus infrastruktúra fokozott sérülékenysége.

Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás minden természeti, illetve környezeti elem és rendszer állapotát érinti. A klímaváltozás természetes élővilágra gyakorolt hatása szempontjából Magyarország Európa egyik legsérülékenyebb országa, tekintettel arra, hogy hazánk két nagy biogeográfiai övezet, a mérsékelt övi lomboserdők és a sztyeppzóna határán helyezkedik el, ami miatt viszonylag kisebb éghajlati változások is nagyobb ökológiai átrendeződéseket vonhatnak maguk után. Ennél fogva a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás a környezeti fenntarthatóság szempontjából is kulcskérdés.

A kedvezőtlen folyamatok részben közvetlen, részben közvetett **hatást gyakorolnak a lakosság életére.** Közvetlen hatás az emberi élet és egészség veszélyeztetettségének növekedése (elsősorban árvizek, nyári hőhullámok által), közvetett hatás a gazdasági körülmények (például energia- és élelmiszerárak, kárelhárítási költségek) megváltozása, az épített környezet és infrastruktúra veszélyeztetése.

---

²⁶ 2011, EUROSTAT

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Éghajlatunk változásából fakadó egészségügyi kockázatok

A **hőhullámok** előfordulása Magyarországon az utóbbi években egyre gyakoribb, míg 1992-2000 között 6 hőhullám érte el hazánkat, addig 2003-2010 között 24 hőhullám következett be. A hőhullámokban rejlő kockázatokat alátámasztja, hogy a 2007. évi hazai 10 napos hőhullám idején a halálozások száma mintegy 36%-kal nőtt. Különösen veszélyeztetett korosztályok: csecsemők és fiatal kisgyermek, 65 évnél idősebbek, fogyatékosok, szívbetegségben és magas vérnyomásban szenvedők, és általában a fiatalok. Az átlaghőmérséklet növekedésével párhuzamosan gyakoribbá válhatnak az állati közvetítők (mint pl. kullancs) által okozott **betegségek**, valamint az élelmiszerekkel terjedő **fertőzések** (például szalmonella) is. A kullancsok által terjesztett betegségek előfordulása az utóbbi egy évtizedben a duplájára nőtt.²⁷ A hőhullámok mellett a megváltozott klímaviszonyt kedvelő, eddig csak a mediterrán térségben betegségeket okozó **kórokozók, allergén növények térnyerése** is okozhat komoly egészségügyi problémákat.

Klímaadaptációs tájékoztatásunk

A **lakosság éghajlatváltozással kapcsolatos tájékoztatása elsősorban a globális folyamatokra terjed ki** és csak részinformációkkal rendelkezik a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásról (például arról, hogy melegben sokat kell inni), a klímaváltozás várható hazai következményeiről. Az emberek nincsenek tudatában a klímaváltozás hatásainak jellegével és mértékével, a többség lebecsüli a potenciális veszélyeket. Hiányosak az ismeretek arról, hogy pontosan mit is lehet tenni annak érdekében, hogy a közvetlen környezetünket is érintő káros következményeket mérsékelni tudjuk. Mindennek következtében az ismert magatartási szabályok sem épülnek be széles körben a mindennapi tevékenységekbe.

---

²⁷ Országos Epidemiológiai Központ adatai

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

5.2. Problémafeltárás

Szemléletformálási terület	Azonosított problémák
Energiatakarékosság és energiahatékonyság	<ul style="list-style-type: none"> • Hiányos az információátadás az energiahatékonysági beruházásokról és az egyszerűen is kivitelezhető energia-megtakarítási eszközökről, így a hazánk szempontjából jelentős energia-megtakarítási potenciál kihasználatlan • A lakosság egy része nincs tudatában energiafogyasztásának mértékével (ez általánosítható az energiafogyasztás szerkezetére és összetételére is) valamint annak környezeti hatásaival • Legtöbbször még az egyszerű, csupán odafigyelést igénylő energiatakarékossági lépéseket sem teszik meg, az emberek nincsenek tisztában a magatartásbeli energiahatékonysági módszerekkel és megtakarítási lehetőségekkel • A lakosság bizonyos részének nem egyértelmű az összefüggés az energiafelhasználás és a klímaváltozás között • A környezeti szempontok másodlagosak a fogyasztói szokások kialakítása kapcsán
Megújulóenergia-felhasználás	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság egy része alig ismeri a megújuló energiaforrásokat, melynek tükrében további problémák azonosíthatók: <ul style="list-style-type: none"> ○ az információhiány is hozzájárul a megújuló alacsony lakossági alkalmazásához ○ a lakosság nincs tisztában a megújuló energiaforrások alkalmazhatóságával ○ a lakosság nincs tisztában a megújulóenergia-felhasználás tényleges költségeivel és hasznaival • A hosszú megtérülési időszak elrettenti a lakosságot a beruházásoktól • A távhőszolgáltatás által jelentősen növelhető a közvetett módon történő megújuló alapú energiafelhasználás, azonban a távhővel kapcsolatos, idejélmúlt információkra támaszkodó társadalmi megítélés kedvezőtlenül hat a távhőrendszerek elterjedésére
Közlekedési energiamegtakarítás	<ul style="list-style-type: none"> • A közlekedési eredetű kibocsátásért elsősorban a túlzott gépjárműhasználat (közúti egyéni közlekedés) a felelős • A fosszilis alapú közlekedéssel összefüggő légszennyezettség jelentős egészségügyi kockázat a városban élők számára és ez nem tudatosul • A közlekedési mód megválasztása során a közösségi közlekedés nem kielégítő szolgáltatási szintje és magasnak tűnő ára mellett nagyrészt a kényelmi szempontok dominálnak • Az egyéni közlekedés valódi költségvonzatának helytelen lakossági megítélése
Alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés	<ul style="list-style-type: none"> • A klímatudatos/zöld fogyasztói szemlélet gyakran nem párosul cselekvéssel • Jelentős a bizalomhiány a zöldtermékek címkéinek információi kapcsán • Az üvegházgáz-kibocsátási célok elérését segítő energiatermelési módok társadalmi elfogadottsága nem egységes
Klímaadaptáció	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság túlnyomó része nincs tisztában a klímaváltozás Magyarországot érintő hatásaival, és nem fordít kellő figyelmet az alkalmazkodásra, a felmerülő egészségügyi kockázatokra (például nyári hőhullámok kapcsán)

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

6. SZEMLELETFORMÁLÁSI JÖVŐKÉP MAGYARORSZÁGON

6.1. A szemléletformálás hazai kulcstényezői

A megfelelő szemléletformálás kialakítása érdekében - annak témájától függetlenül - számos tudományág kutatásait kell figyelembe venni, úgymint a szociológiát, pszichológiát, gazdaságtant, kommunikációt és marketinget.²⁸ A célzott szemléletformálás érdekében mindezen túlmenően szükséges az adott célcsoportra vonatkozó kutatások elvégzése, a területi specifikusságok megismerése, hiszen hiába végeznek kutatásokat egyes országok szemléletformáló tevékenységeik során, azok nem lehetnek teljes mértékben sikeresek egy másik, eltérő szociális és gazdasági berendezkedésű országban.

Első szempontként fontos kiemelni, hogy nincs egyedülálló megoldás a fogyasztói szokások megváltoztatására, annak sikere több tényezőtől függ. A viselkedést befolyásoló tényezők komplexitása miatt a szemléletformálási akcióterv kialakítása is nehezebb feladat.

6.1.1. Az informálás fejlesztése

A szemléletformálást, a gondolkodás és így a fogyasztói viselkedések megváltoztatását a szükséges információk átadása útján lehet elérni. Az információ jellege sokféle, amelyek átadásához számos megoldás, illetve eszköz vehető igénybe. A megfelelő információk eljuttatásának eredményeképp az emberek új tudásra tehetnek szert, amelyeknek megfelelően új szokásokat, viselkedési normákat alakíthatnak ki. Ezért különösen fontos szerepe van az olyan információk megjelölésének, amelyekkel mindezek elérhetővé válnak. Az új technológiáknak, okos eszközöknek köszönhetően a nemzetközi és hazai gyakorlat is egyre változatosabb, folyamatosan bővülő kommunikációs eszköztárat alkalmaz, amelyeket alkalmazni kell.

Számos kezdeményezés, arra kéri a háztartásokat, hogy az "útjukba nem eső módon szerezzék meg az információkat". Erre tipikus példaként adható meg a „keressen rá online!”, vagy „látogassa meg a tanácsadó központot!” típusú felhívások. Az embereknek sajnos csak egy kis része teszi meg a tényleges lépéseket az ilyen típusú információszerzés irányába. Kutatások szerint az információátadás hatásosabb, ha a háztartások automatikusan tudják fogadni az üzeneteket. (Ezt a modellt használta az amerikai „Opower”²⁹, amellyel 2,75 százalékos csökkenést értek el a háztartási energiafogyasztásban, nem több mint 16 hónap alatt). A kommunikátorok gyakran a félelmet használják a meggyőzés eszközeként a klímaváltozás mérséklése érdekében. A tapasztalatok alapján azonban ez nem minden esetben helyénvaló. A félelem csak akkor hatásos, ha az ember személyesen van kitéve valamely

²⁸ Rókuszfalvy, 2002; Majláth 2009

²⁹ Az Opower, az említett eredményt produkáló programja során automatikus és személyre szabott információkat küldött a háztartásoknak arról, hogy milyen az átlaghoz képesti energiafogyasztásuk és hogy sokkal energiatékonyabb háztartások vannak közvetlen környezetében (felhasználva a szociális normák követésének szemléletformáló hatását). A program 2009-2010-ben futott. (http://opower.com/uploads/library/file/1/allcott_2011_jpubec_-_social_norms_and_energy_conservation.pdf)

Az Opower, mint innovatív vállalkozás további számos, a fogyasztói szokásokat befolyásoló IT szolgáltatást nyújt a vállalatok számára, amelynek eredményeként több, mint 3 TWh energiát sikerült megtakarítani. (www.opower.com)

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

fenyegetettségnek és azt módjukban áll figyelemmel kísérni. A kampányok, amelyek kikényszerített félelmekkel vagy büntudattal dolgoznak, valójában kontraproduktívak, ami ahhoz vezet, hogy az emberek viselkedése nem változik. Elutasítják a problémákat miközben aggodalmuk jelentősebbé válik. A pozitívumokra való építkezés, az alacsony kibocsátású jövő és életstílus változások hangsúlyozása viszont már pozitív választ eredményezhet. A gyakorlat szerint elsősorban azok a kampányok, kommunikációs tevékenységek bizonyulnak sikeresnek, melyek személyre szabottak és a témával kapcsolatos **egyéni hasznosságot**, személyes érintettséget hangsúlyozzák.

A szemléletformálás során cél egy olyan kommunikáció kialakítása az általános közvélemény felé, amelynek hatására támogató attitűd, érdeklődés és cselekvő szándék alakul ki. A kommunikáció legfontosabb tartalmi elemeit, a kommunikációs aktivitásokat és eszközöket, illetve az ütemezést az öt szemléletformálási tématerület tartalmi elemeinek figyelembevételével kell kialakítani. A kommunikációs tevékenységek lényege, hogy maximalizáljuk a témák ismertségét, és hogy kialakítsák az azokkal kapcsolatos társadalmi támogatottságot. A szemléletformálást célzó kommunikációnak összetett eszközrendszerre kell támaszkodnia. Fontos szerepe van a kommunikátornak is, ugyanis hitelessége, személye nagy hatással tud lenni arra, hogy az adott üzenetet milyen módon fogadja be a célcsoport, milyen érzéseket párosítanak hozzá. A **közvetítőnek** tehát minden esetben **hitelesnek kell lennie**.

A hosszú távú gondolkodás mellett különösen nagy figyelmet kell fordítani a környezet- és energiatudatosság témájának komplexitására. Azaz, miután a társadalom egészét érintő szemléletváltás különböző tények, módszerek, eszközök és lehetőségek integrált bemutatását jelenti, a feladat rendkívül sokrétű és szem előtt kell tartani az összefüggések nyomatékosításának szükségességét – azaz annak bemutatását, hogy hol milyen előnyök keletkeznek és ez milyen hatást gyakorol más területekre. A szemléletformálás során a lakosságnak meg kell értenie, hogy pontosan milyen globális folyamatok történnek, miért szükséges mindenkinek cselekednie, és milyen **egyéni előnyökkel** jár a viselkedésbeli változás vagy – akár a kisléptékű – technológiai megoldások alkalmazása.³⁰ (Például a korszerű hőszigetelés az egyén számára költségmegtakarításként jelentkezik, az ország számára kisebb gázigényként, a közösség/környezet/világ számára kisebb légszennyezettségként, tehát egyfajta „win-win” szituáció alakul ki.)

A **média** szerepe kimagasló a környezettudatos szemléletmód kialakításában, az ahhoz szükséges ismeretek átadásában, a környezettudatos fogyasztás és az ésszerű energiafelhasználás témaköreinek folyamatos napirenden tartásában. A média feladata, hogy a befogadó közösséget nyitottá, érdeklődővé tegye, és hogy a maga eszközeivel járuljon hozzá ehhez.

A kommunikáció mindezekén túlmenően akkor tud igazán hatékony lenni, **ha az alkalmazott eszközök és üzenetek összhangban állnak egymással**. Az integrált

³⁰ INTENSE Background paper: Overview and analysis of public awareness raising strategies and actions on energy savings (http://www.intense-energy.eu/uploads/tx_triedownloads/INTENSE_WP6_D61_final.pdf), 2009

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

kommunikáció minden esetben túlmutat egy-egy kampány jellegén és a komplexitásra törekszik. Minden üzenetnek és minden eszköznek van egy egyfajta egymásra hatása, melyet az információk befogadása érdekében ki kell használni.

Az eddigi tapasztalatok alapján fontos szerepe van annak, hogy ki, miről és hogyan informálja a célcsoportot. Informálhatunk tényekről, azonban a nemzetközi gyakorlat azt mutatja, hogy eredményre vezetőbb, ha az új, fenntartható fejlődés szempontjából szükséges szociális normákról, az azokhoz való igazodás szükségességéről, az egyéni hasznosságról és kitettségről, illetve a jó és rossz példákra való rámutatásról történik információátadás a lehető legváltozatosabb, a célcsoportokat direkt módon elérő hagyományos és modern eszközök segítségével.

A szemléletformáló információkat nem minden esetben kell valamely kommunikációs tevékenység részeként értelmezni. Az emberek mindennapi tevékenységük során ugyanis számos közvetlen forrásból, vagy akár jelzésből is nyerhetnek a témával kapcsolatos információkat. Ilyen jellegű informálást biztosítanak például az okos mérők, amelyeknek már pusztán az adatai elegendőek ahhoz, hogy a felhasználók változtassanak energiafogyasztási szokásaikon. Mindezen túlmenően a gyakorlat is azt bizonyítja, hogy a **személyes érintettséget magában hordozó és könnyen összehasonlítható információk** sokkal hatásosabbak például az otthoni energiahatékonyságban, mint a technikai részleteket megadó információk.

6.1.2. Az egyén szemléletét befolyásoló tényezők

Költségmegtakarítás

Nyugat-európai országok szemléletformálási kampányaiban lényegesen hangsúlyosabban jelenik meg a klímavédelem iránti elköteleződés, mint a költséghatékonyság. Ezt a különbséget egyfelől a magasabb életszínvonallal magyarázhatjuk, hiszen jobb szívvel ad vissza a környezetének az a fogyasztó, aki egyébként nem nélkülöz. Másfelől a klímatudatosság a fejlettebb országokban már társadalmi norma, amelynek törekvései természetesen regionális szabályozások formájában is megjelennek, és hatnak a fogyasztókra.

Az alacsonyabb jövedelmek és magas energiaköltségek miatt a **magyar lakosság esetében a költségalapú motiválás a legkézenfekvőbb.** Nyilvánvalóvá kell tenni, hogy a hatékony energiafelhasználás, a tudatos szempontok érvényesítése a fogyasztói döntésekben, továbbá hogy egyes megújuló energiaforrások használata költségcsökkentő hatású, ezért a személyes kiadások lefaragásának egyik legnyilvánvalóbb és legkézenfekvőbb eszköze.

Mindezzel párhuzamosan a szemléletformálás hosszú távú céljainak megvalósítása érdekében a magasabb rendű, **környezeti szempontok tudatosítása is szükséges.**

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Környezet- és klímavédelem

Az egyéni intézkedések klímaváltozásra gyakorolt hatása nehezen érthető meg abból a szempontból, hogy míg a klímaváltozás egy globális, összetett folyamat, addig az ember a cselekvést csak egyszerű, helyi folyamatként tudja értékelni. További nehézséget okoz a megértésben, hogy míg a cselekvések azonnal, addig a globális folyamatok bizonytalan, késleltetett változásokban jelentkeznek. Fontos, hogy az üzenetek kialakítása során hangsúlyosan legyenek megjelenítve a klímaváltozásból, illetve a helyi erőforrás felhasználásból eredő, a környezetre közvetlen hatással lévő problémák (aszályok, árvizek, illetve lég- és zajszennyezés). Az ilyen információkat tartalmazó üzenetek közvetítése nélkülözhetetlen abban, hogy az emberek megértsék azt, hogy egyéni cselekedeteikkel szintén felelősek klímájuk védelméért és környezetük épségéért. **El kell érni, hogy a lakosság a klímaváltozás ellenei küzdelem aktív szereplőjének érezze magát, ezáltal személyes ügyként kezelje a globális problémákat.**

Egészségügyi vonatkozások

Az egyének személyes kitettségének, illetve érintettségének érzékeltetésével lehet a legjelentősebb szemlélet- és annak útján viselkedésváltozást elérni. A fosszilis eredetű **kibocsátások és a klímaváltozás** – ahogy azt a helyzetértékelés során is láttuk - **az egyének egészségi állapotára jelentős hatással bír, így a személyes érintettség** az ilyen jellegű, figyelemfelhívó üzeneteken keresztül nagyon **jól érzékeltethetővé válik**. Az egészségügyi vonatkozásokkal kapcsolatos információknak ezért hangsúlyosabb elemként kell megjelennie a programok során.

Vizualitás – „Az energia láthatatlan, tegyük láthatóvá!”

Az energiafogyasztással kapcsolatos szemléletformálási intézkedések számos nehézségbe ütköznek, ugyanis az energiafogyasztás csökkentésére irányuló intézkedések, - főként, ha azok magatartásbeli változások - kevésbé kézzelfoghatóak az energia „láthatatlansága” miatt.

Általában kevésbé vagy nem láthatók a szigetelési megoldások és a sokkal energiahatékonyabb termékeket is szinte egyformának érzékeli a vásárló. Ezzel szemben az újrahasznosítás láthatóbb eszközöket, szociális intézkedéseket kíván. **A láthatóság segít szociális normává formálni az újrahasznosítást, a szelektív hulladékgyűjtés eszközei ugyanis már önmagukban üzenetként tudnak szolgálni.**

Az energiahasználat két területen válik láthatóvá:

- Szokásbeli viselkedés – villany leoltása, ami a házban más emberek által is látható,
- „Small-scale” megújuló energia felhasználás – az épületekre felszerelt szolár panelek jelölik, hogy változás van folyamatban. A tudatos energiafogyasztás - beleértve a megújulóenergia-felhasználást is – láthatósága segítheti a szociális normák változását. Sok tanulmány rámutatott arra, hogy emberek azért is használnak megújulóenergia-termelési eszközöket, hogy mások beszélhessenek

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

arról, illetve, hogy a drágább termékekkel mutathassák meg jómódú körülményeiket.

6.1.3. A klímatudatos törekvések helyi bázisokon alapuló kialakítása

A szociális normák bújtatott iránymutatással szolgálnak a befogadandó szokásokról, viselkedésekről és remek hatással lehetnek az emberek cselekedeteire. A **klímatudatos törekvések helyi bázisokon alapuló kialakítása** ennek alkalmazásában nagy segítség tud lenni, hiszen az igazán hatékony energiatakarékosági programok „utcáról-utára” alakultak ki. Az emberek nagyobb valószínűséggel változtatnak szokásaikon, ha az valamely csoporthoz való elkötelezettségből fakad. A csoport jellegű kezdeményezések magukban hordozzák a szociális normák erejének kihasználását. A normákat aszerint tudjuk érzékelni, hogy megvizsgáljuk, mit csinál a környezetünkben élő legtöbb ember vagy mit mondanak, mit kellene csinálnunk. Mindezt kihasználó sikeres kezdeményezés a „Global Action Plan” akciója, melynek keretében a háztartások havonta találkoznak, hogy összehasonlítsák környezeti teljesítésüket és bátorítsák egymást abban, hogy azt jobban csinálják.

6.1.4. Példamutatás és elkötelezettség

A példaszerűség szemléletformáló jelentősége már számos tanulmányban, és ennek útján gyakorlatban is megjelent. Általánosságban véve egyfajta elvárás fogalmazható meg egy adott célcsoport részéről abban az esetben, ha annak gondolkodásmódját próbáljuk megváltoztatni, ezért **fontos, hogy a kormány is elkötelezett legyen a tudatos energiafelhasználás és klímavédelem ügyében**. A célcsoport elvárja, hogy valamilyen formában viszonyozzák a kért viselkedést, például ajándékkal, szívességtétellel vagy valamilyen áldozattal járó dologgal. A példaszerűséget a legfontosabb lenne azoknak a helyi épületeknek a szintjén megvalósítani, ahol az emberek közvetlen kapcsolatba tudnak azzal kerülni. Ilyenek lehetnek a középületek, azonban a példastatuálásnak a köztulajdonon túl kell mutatnia. Fontosak az olyan példaértékű kezdeményezések, melyek közösségi (lakó, munkahelyi) szinten valósulnak meg.

6.1.5. Együttműködés

A korlátozottabb források miatt, és költségmegtérítési alapon is célszerűbb a meglévő szervezetek és az energetikában (vagy egyéb fenntartható fejlődés iránt elkötelezett) jártas vállalatok kapacitásainak kihasználása, a velük **való együttműködési lehetőségek kialakítása**. A költséghatékonyság mellett eredményesség szempontjából is kedvezőbbek tudnak lenni az egymást kiegészítő és erősítő, társadalmi és vállalkozói szervezetek kooperációira épülő kezdeményezések (szinergiahatás).³¹

---

³¹ Intelligent Energy Europe (IEE) - Changing Energy Behaviour
(http://www.idae.es/index.php/mod.documentos/mem.descarga?file=/documentos_10457_BEHAVE_changing_energy_behaviour_09_c5724555.pdf)

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

6.2. Célcsoportok azonosítása

A szemléletformálás célcsoportja az egész társadalom beleértve a gazdasági szereplőket, vállalkozásokat is, hiszen az energiafelhasználás és a környezetvédelem megkerülhetetlen része a mindennapoknak, gazdasági tevékenységünknek.

A szemléletformáló intézkedések hatékony végrehajtása érdekében nélkülözhetetlen az intézkedések célcsoportjainak pontos mejelölése.

A cselekvési terv fő célcsoportjai a következők:

- **Tanulók**
- **Lakosság**
- **Vállalkozások – munkáltatók**
- **Önkormányzatok és közintézmények**
- **Civil szervezetek**
- **Média tulajdonosok, érdekelt nagyvállalatok** (energetikai, valamint a klímatudatosságot és fenntarthatóságot kiemelten kezelő vállalatok)

A primer célcsoportok (vállalkozások, önkormányzatok, civil szervezetek, média tulajdonosok, nagyvállalatok) bevonása és érdekeltté tétele kulcsfontosságú az intézkedések sikere tekintetében, hiszen ők biztosítják a szekunder célcsoport (a lakosság) elérését, amelyek létszámuknál és koncentrátságuknál fogva kiemelt fontosságúak.

Nyilvánvaló, hogy a környezettudatos fogyasztás és a hatékony energiafelhasználás a lakosság szintjén más hangsúlyokkal jelentkezik, mint a vállalati szektor esetében – annak ellenére is, hogy nagyon sok az átfedés és a párhuzam (például egy lakást is ugyanazon fizikai törvényeket figyelembe véve kell hatékonyan befűteni és kiszellőztetni, mint egy iparcsarnokot), ezért a szemléletformáló tevékenységeket a célcsoport specifikumok figyelembevételével kell kialakítani.

6.2.1. Tanulók

A tanulói jogviszonyban állókat – az óvodától kezdve a diplomáig – külön célcsoportban javasolt kezelni., **tekintettel arra, hogy a környezettudatos és hatékony energiafelhasználói attitűd kialakítása a felnövekvő nemzedék esetében a legfontosabb** – hiszen a fenntartható fejlődés az ő jövőjük záloga – másfelől ők még **szervezett keretek között, direkt visszakapcsolással érhetők el**, olyan környezetben, ami fogékonnyá teszi őket az új ismeretek befogadására és alkalmazására. Nem lebecsülendő szempont a társadalmi csoportok közötti interakció hatása sem – ezen a területen különösen, hiszen a gyerekek egyrészt maguktól is beszámolnak otthon az iskolában történekekről – és erre a szülők részéről is van igény.

A felnövekvő generációk számára a környezettudatos attitűd már evidencia kell, hogy legyen, hiszen iskolai keretek között szerezhetik meg a szükséges ismereteket. A

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

környezettudatosság és a hatékony energiafelhasználás oktatását nem lehet elég korán kezdeni, már az óvodában gondoskodni kell a megfelelő szintű ismeretek átadásáról és elmélyítéséről. Ennek megfelelően gondoskodni kell arról, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű, rendszerezett információ álljon rendelkezésre, a szükséges segédletekkel, példagyűjteményekkel, és hogy biztosított legyen a szemléletformáló környezettudatos oktatáshoz szükséges szakember/pedagógus, azok megfelelő továbbképzése.

A környezetvédelem és klímatudatos gondolkodás a felnövekvő generációk számára elsősorban, mint szokás és nem, mint szabály jelenik meg. Miként az egyéb lényeges ismereteket, úgy **az energiatudatossággal, környezetvédelemmel kapcsolatos lényegi információkat is csak akkor lehet hatékonyan átadni, ha már az oktatás előző szintjén megalapoztak a tudás következő lépcsőfokának.**

A társadalmi gondolkodás környezettudatossá formálása nem vagy csak nehezen kezdhető meg a felnőttek között.

3-6 éves korosztály

Az óvodások **a legkönnyebben formálhatók, azonban az ő nyelvükön a legnehezebb megfogalmazni a környezet- és az energiatudatossági szempont- és érvrendszert.** Egyértelmű, hogy ennek a korosztálynak a klíma és energia elvont fogalom, ezért sokkal inkább érzelmi alapú megközelítést és gyakorlati feladatokat kell esetükben kieszközölni. Mindezekre építve kialakítható az a szokás- és készségrendszer, aminek elméleti hátterét a későbbi tanulmányaik során ismerik meg.

6-18 éves korosztály

Az általános és középiskolások tekinthetők a szemléletformálás **leghatékonyabban elérhető célcsoportjának.** Nekik, mint a most felnövekvő új nemzedéknek jellemzője lehet a környezettudatosság, az ésszerű energiafelhasználás és a környezeti összefüggésekben való gondolkodás.

Miután a **szemléletváltás szempontjából ez a célcsoport a legfontosabb.** Számukra már a szocializáció része kell, hogy legyen a környezetvédelmi szempontok döntéseikben való érvényesítése, valamint a hatékony energia- és erőforrás felhasználás és a megújuló energiák ismerete, használata. Esetükben ez már nem időszakosan kell, hogy megvalósuljon, hanem a mindennapokban kell érvényesülnie, reflexszerűen.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

6.2.2. Lakosság

18-39 éves korosztály

A fiatal felnőttek részéről egyfelől fennáll a fogékonyság az új ismeretek, készségek elsajátítására, másrészt az önálló egzisztencia megteremtése során szembesülnek a költségvonzatokkal. Érthető módon mindenki számára fontos szempont, hogy milyen kiadásai vannak, ez különösen igaz az energiafogyasztásra, hisz nélküle gyakorlatilag egy perc sem telik el a XXI. századi ember életéből.

Nyilvánvalóvá kell tenni a korosztály számára, hogy a környezetvédelmi szempontok érvényesítése a fogyasztói döntésekben, a takarékos és hatékony energiafelhasználás, egyes megújuló energiaforrások és a tömegközlekedési eszközök használata költségcsökkentő hatású, tehát a személyes kiadásaik lefaragásának eszköze. Mindezzel párhuzamosan a magasabb rendű célok és szempontok tudatosítása is szükséges, hiszen ez a korosztály már tisztában van a fenntartható fejlődés fogalmával, a természeti erőforrások végeességével és a szemléletváltás szükségességével.

39+ korosztály

A kommunikációs szempontból megállapított korhatáron túliak csoportja természetesen nem jelent homogén közösséget, számtalan szempont szerint tovább szegmentálhatóak. Összességében viszont elmondható, hogy esetükben **a költséghatékonyság mellett sokkal hangsúlyosabban jelentkezik a következő generációk jövőjéért, életminőségéért való jogos aggodalom**, így a célzottan, nekik szóló kommunikáció során ezt a szempontot is érvényesíteni kell. A kommunikáció hatékonysága szempontjából azonban hátrébb sorolhatók, hiszen a 18-39-es célcsoportnak szóló üzenetek őket is eléri. Mindemellett figyelembe kell venni, hogy az ő szokásaik, beidegződéseik változtathatók meg a legnehezebben. Elmondható, hogy - életkorukból fakadóan - a társadalom egésze az ő szemléletváltásukkal kevesebbet nyer, mint a környezettudatos elvek szerint felnövekvő generáció megfelelő attitűdjével.

Alacsony jövedelmű háztartások

Az alacsony jövedelmű háztartások esetében különösen fontos az ösztönzés és a számukra is hasznosítható információk átadása. **Nehézséget jelent, hogy az energiahatékonyságról szóló információ áramlása** az alacsony jövedelmű célcsoportok esetén **számos akadályba ütközik**, annak ellenére, hogy az energiapazarló épületek, és így a magas energiaköltségek ezen csoport esetében jelentik a legnagyobb problémát.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

6.2.3. Vállalkozások – munkáltatók

A társadalmi szemléletformálásnak természetesen része kell, hogy legyen az intézményi, vállalati szféra aktivizálása is, tekintettel arra, hogy kimagasló elérési lehetőséget biztosít.

Okkal feltételezhető, hogy a munkáltatók – elsősorban a versenyszférában, ahol a költségek csökkentése kimagasló prioritást élvez – minden megtesznek vállalati szinten azért, hogy a cég és a munkavállalók környezettudatosan és hatékony energia felhasználóként végezzék mindennapi munkájukat. A szemléletformálás szempontjából mindez kifejezetten előnyös, hiszen a munkahelyeken, munkaidőben elsajátított készségek nyilvánvalóan megjelennek a munkavállalók privát életében is.

Az intézmények/vállalatok eszközszerkezere meglehetősen változatos lehet, az jelentős mértékben függ a cég méretétől és profiljától, dolgozói létszámától, a munkavállalók képzettségétől, a munkavégzés fizikai helyétől és számtalan egyéb tényezőtől. Általánosságban véve a munkáltatók lehetőséget biztosíthatnak különböző környezetvédelmi képzéseken való részvételre – különösen akkor, ha a cég tevékenységi köre ezt szükségessé teszi. A munkaadók megvalósíthatnak olyan szemléletformálási értékkel bíró kezdeményezéseket mint a papírmentes adminisztráció és a kerékpáros közlekedés támogatása. Az energiahatékony vállalati épületek és rendszerek, termelés- és munkaszervezés is fontos eszköze lehet.

Mindazonáltal – tekintve a munkaadók heterogenitását – a leghatékonyabb megoldás az, ha a munkáltatók számára szóló ajánlások és javaslatok egységes rendszerben kerülnek kommunikálásra. Ehhez különböző ösztönzők is kapcsolhatók – például díjak, elismerések – ami segíti az érdeklődés fenntartását, az érintett intézmények és vállalatok körének folyamatos bővülését. **A környezeti- és energiamenedzsment-rendszerek bevezetéséből, illetve a zöld-, és kékgazdasági törekvésekből származó előnyök első számú üzenetként közvetítendőek számukra.**

6.2.4. Önkormányzatok és közintézmények

Az önkormányzatok, közintézmények jelentősége annak intézményességéből és abból fakad, hogy intézkedéseik útján **a helyi lakosságot közvetlenül el tudják elérni**. Az önkormányzatok sok esetben **jó kapcsolatokat** ápolnak a helyi vállalkozásokkal, civil szervezetekkel. Számos területen hatékony együttműködők, ezért a szemléletformálási programok kapcsán ezt a jelentős együttműködési potenciált a jövőben fokozottan ki kell használni.

Mindezzel együtt az intézményesített keretek egyéni eszközei lehetővé teszik az energia- és klímatudatos üzenetek hatékony terjesztését.

A szemléletformálással kapcsolatos uniós források számukra könnyen elérhetőek, ugyanis ahogy azt az eddigi operatív programok (KEOP) gyakorlata mutatja azokra akár önrész nélkül is lehet pályázni.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Az önkormányzatok és egyes közintézmények közötti partnerségi kapcsolatok, a meglévő együttműködések a programok hatékony kialakításának szintén jelentős színteréül tudnak szolgálni.

6.2.5. Civil szervezetek és térségi társulások

A civil szervezetek és a helyi társulások tevékenységeik során a helyi közösségért, annak környezetéért munkálkodnak ezért **hiteles közvetítők**ként adódnak a „jó érdekek”, esetünkben a tudatos energiafogyasztás, illetve a fenntarthatósági szempontokat figyelembe vevő életvitel egyéni előnyeinek megismertetésében. A téma a hétköznapi élet bármely területén jelentős szerepet tud betölteni – társadalmunk túlzott energiafüggősége miatt – ezért az ilyen típusú üzenetek és programok kidolgozását a környezetvédelemmel, illetve fenntarthatósági témákkal foglalkozó civil szervezeteken kívül bármely más szervezet is magáénak érezheti.

Akcióik során **igyekeznek a helyi társadalom minél szélesebb körét bevonni**, az iskolákkal és egyéb közintézményekkel, illetve a helyi és akár nagyobb vállalatokkal történő együttműködésekén keresztül. A Cselekvési Terv célcsoportjainak tekintetében a civilek az iskolásokat tudják a leghatékonyabban mozgósítani, akik megszerzett élményeiket és tudásukat szintén hatékonyan tudják továbbadni szüleiknek.

Közösségi kezdeményezéseik (például önkéntes napok, segítő akciók, információs és oktatóközpontok létesítése és működtetése) a szociális normák erején keresztül, látván, hogy mindenki más is cselekszik egy ügy érdekében, jelentős szemléletformáló hatással bírnak. Másik fontos szemléletformáló tényező a civil akciók kapcsán, hogy azok a lokális problémákra hívják fel a figyelmet, így adott a célcsoport egyéni érdekeltisége.

A civil szervezetek elsősorban támogatásokból és pályázati forrásokból igyekeznek fedezni az alapvető működésükhöz, fejlődésükhöz és programjaikhoz szükséges költségeket, ezért számos működési nehézséggel kell szembenézniük. Pályázatfüggőségük és annak utófinanszírozási feltételei miatt jelentős a kiszolgáltatottságuk. A környezetvédelmet, illetve valamilyen formában a tudatos fogyasztói viselkedést propagáló szervezetek nem minden esetben jól ismertek, ezért az ő esetükben kevésbé tud jelentős lenni a személyi jövedelemadó felajánlható 1 %-ából származó bevétel. A szemléletformálás szempontjából is fontossá válik, hogy civil szervezeteink megfelelő pénzügyi háttérrel rendelkezzenek, ennek érdekében ösztönözni kell őket a több lábon állásra, hogy a pályázatoktól és támogatásoktól független anyagi forrásokkal is rendelkezzenek. A környezetvédelmi és fenntarthatósági célokért küzdő civilek esetében ez a potenciál, például valamely szolgáltatás nyújtásaként (például családi napokon való szórakoztató és egyben oktató célú tevékenység) jelentősebb lehet, mint más civilek esetében.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

6.2.6. Médiatulajdonosok, érdekelt nagyvállalatok

A média szerepe kimagasló a környezettudatos szemléletmód kialakításában, a szükséges ismeretek átadásában, a környezettudatos fogyasztás és az ésszerű energiafelhasználás témaköreinek folyamatos napirenden tartásában. A társadalmi integráció fontos tényezőjeként **kitüntetett szerepe kell, hogy legyen a közszolgálati médiának**. Az internet korában hihetetlenül felgyorsult az információátadás üteme, de a közvetített tartalmak megbízhatósága – fordított arányban azok növekvő gyorsaságával – többnyire csökkenő tendenciát mutat. Ezért egyre nagyobb értékke válik a pontosság és a megbízhatóság. Ezen értékek hordozójaként a közmédia hiteles közvetítője lehet a szemléletformálásnak.

A **szolgáltatók**, mint a fogyasztókkal rendszeresen kapcsolatot tartó, önálló kommunikációs csatornákkal rendelkező vállalatok információforrásaikkal kifejezetten alkalmasak a fogyasztók tájékoztatására és a szemléletváltás elősegítésére, támogatására. Az energiaszolgáltatók és a szabályozó intézmények egyaránt – tekintettel a vonatkozó uniós energiahatékonysági direktívában megfogalmazott kötelezettségeikre és a globális érdekekre – a tudatos és környezeti szempontokat figyelembe vevő módon próbálják meg előmozdítani a hatékony energiafelhasználást és a megújuló energiákkal szembeni fogadókészséget.

Az energiaszolgáltatók – ideértve a villamosenergia-, a földgáz- és távhőszolgáltatók mellett a közlekedési energiát biztosító és az áttételesen energiafelhasználást indukáló szolgáltatókat, például vízműveket – szemléletformálási lehetősége és felelőssége kifejezetten nagy. Egyfelől, mint az energiahordozók beszerzésének, szállításának és felhasználásának legtapasztaltabb szakértői hitelesen tudnak információt, támogatást biztosítani az egyes fogyasztók számára. A szolgáltatók, mint a fogyasztókkal rendszeresen kapcsolatot tartó, önálló kommunikációs csatornákkal rendelkező – számlakísérő direkt marketing-levél, honlap, rendezvények, szponzoráció, CSR-tevékenység és egyébek – információforrások kifejezetten alkalmasak a fogyasztók tájékoztatására és a szemléletváltás elősegítésére.

Az energiaszolgáltatók következetes és széleskörű kommunikációjának is köszönhető, hogy az ország lakossága már tisztában van az energiafelhasználás racionalizálásának előnyeivel és szükségszerűségével, mind közösségi, mind pedig egyéni szinten. Mindez annak ellenére is igaz, hogy sokak szemében az energiaszolgáltató hiteltelen, hiszen az átlagfogyasztó szerint pontosan a minél nagyobb fogyasztásra való ösztönzésben lenne érdekelt.

A korlátozottabb források miatt és költség megfontolási alapon is célszerűbb a meglévő szervezetek és az **energetikában érdekelt (vagy egyéb fenntartható fejlődés iránt elkötelezett) nagyvállalatok mozgósítható kapacitásainak felmérése és a közös cselekvésekbe történő bevonása**.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

7. INTÉZKEDÉSEK

A helyzetértékelés alapján kirajzolódó problémák megoldása, a kijelölt célcsoportok elérése és a hatásos szemléletformálási tényezők integrálása egy meglehetősen komplex, több szakterületet érintő szabályozási, tervezési, illetve egyedi (például kommunikációs vagy együttműködési) intézkedéseket kíván. A nemzetközi gyakorlatot és a szükséges intézkedések típusát megvizsgálva a **Cselekvési Terv intézkedései a következő csoportokba sorolhatók:**

- **Kommunikációs intézkedések**
- **Oktatási-nevelési tartalmú intézkedések**
- **Tervezési, szabályozási és támogatási intézkedések**
- **Infrastrukturális beruházásokat tartalmazó intézkedések**
- **Kiegészítő intézkedések**

Az egyes intézkedések kapcsán kijelölésre kerül, hogy azoknak mely tématerületeket kell érinteniük. Figyelembe véve a problémafeltárás megállapításait az alábbi táblázatban szereplő energia- és klímatudatossági témák hangsúlyozása javasolt.

Szemléletformálási terület	Kiemelt feladatok
Energiafogyasztás	<ul style="list-style-type: none"> • A hazai lakóépület állomány korszerűtlenségéből fakadó költségoldali és épület-egészségügyi problémák bemutatása • Épületek korszerűsítési lehetőségeinek és az azokhoz elérhető támogatások ismertetése • Az egyéni energiafogyasztás mértékére és összetételére vonatkozó ismeretek átadása • Energiaigények csökkentésére való figyelemfelhívás, illetve az odafigyelést vagy kisebb beruházást igénylő energia-megtakarítási és energiahatékonysági tanácsadás – különös tekintettel a fűtési energiahatékonyságra • Az energiafelhasználás és a klímaváltozás kapcsolatára történő rávilágítás • Az energiafelhasználás helyi és globális környezeti hatásaival kapcsolatos ismeretek átadása • Vállalkozások esetében energia- és környezet menedzsment-rendszerek bevezetéséből, illetve a zöld-, és kékgazdasági törekvésekből származó előnyökre való figyelemfelhívás
Megújulóenergia-felhasználás	<ul style="list-style-type: none"> • A lakosság által alkalmazható megújuló forrásokkal kapcsolatos ismeretek átadása, különös tekintettel az alábbi szempontokra:<ul style="list-style-type: none"> ○ megújuló energiaforrások típusai ○ tényleges költségek és hasznok, illetve megtérülés • A szolgáltatóktól vételezhető, megújuló alapú

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

	<p>energiaszolgáltatásokkal (például zöld tarifa) kapcsolatos információk átadása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Helyi megújuló potenciálokkal kapcsolatos tájékoztatás • A távhő pozitív megítélésének növelése és így a zöld energiát termelő távhőrendszerek elterjesztése, pozitív piaci megítélése érdekében szükséges a fogyasztók megfelelő informálása
Közlekedési energiamegtakarítás	<ul style="list-style-type: none"> • Alternatív közlekedési megoldások előnyeinek promotálása (elektromos meghajtású gépjárművek, kerékpáros-, vasúti-, közösségi- és gyalogosközlekedés) • Közlekedési igények csökkentésére (lokális szolgáltatásokra, online ügyintézés előnyben részesítésére) történő figyelemfelhívás • Gépjárműhasználattal kapcsolatos energia- és költségmegtakarítási lehetőségek ismertetése, különös tekintettel: <ul style="list-style-type: none"> ◦ vezetési és gépkocsi használattal kapcsolatos szokások megváltoztatására ◦ utastér kihasználtságának növelésére • A fosszilis alapú közlekedésből származó egészségügyi hatásokkal kapcsolatos ismeretek átadása
Alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés	<ul style="list-style-type: none"> • Figyelemfelhívás a kis karbon lábnyomú termékekre és szolgáltatásokra • Életciklus alapú fogyasztói szemlélet elterjesztése • Ipari szereplők, vállalatok és egyéb szervezetek figyelmének felhívása az alacsony szén-dioxid-kibocsátású fogyasztásából származó piaci előnyökre • Az üvegházgáz-kibocsátási célok elérését segítő energiatermelési módokkal kapcsolatos társadalmi elfogadottság biztosítása: <ul style="list-style-type: none"> ◦ a nukleáris energiatermelés (régiós átlagához képest) magas társadalmi elfogadottságának további biztosítása ◦ a települési szilárd hulladékok energetikai hasznosítását elfogadó társadalmi attitűd kialakítása
Klímaadaptáció	<ul style="list-style-type: none"> • A klímaváltozás Magyarországot érintő éghajlati, környezeti, illetve egészségügyi hatásainak ismertetése • Az éghajlatváltozás hatásaihoz (például hőhullám) való alkalmazkodási lehetőségek ismertetése • Az éghajlatváltozásra érzékenyebben reagáló társadalmi csoportokra való odafigyelés

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Az intézkedések a társadalom különböző célcsoportjait célozzák meg, akiket különböző üzenetekkel és eszközökkel, beavatkozási típusokkal érdemes megszólítani és informálni, a számukra releváns tématerületeken.

A szemléletformálás megvalósítása, a kiemelt tájékoztatási feladatok végrehajtása érdekében szükséges a közvetítők szakmai és forrásoldali támogatása.

A Cselekvési Terv, mint intézkedési kormányhatározat ad végrehajtandó feladatokat a kormány számára.

7.1. Kommunikációs intézkedések

A fenntartható fejlődést szolgáló életmód, az ahhoz szükséges szemléletváltás kialakításában nélkülözhetetlen a célcsoport-specifikus megközelítés alapján kialakított kommunikációs intézkedések végrehajtása. Az azok során átadott ismeretekkel, valamint speciális üzenetekkel fel kell hívni a fogyasztók figyelmét egyéni cselekedeteik közvetlen környezetre és a globális folyamatokra hatással lévő következményeire, hogy miért szükséges mindenkinek cselekednie, és hogy az energia- és klímatudatos fogyasztás milyen egyéni előnyökkel jár.

1. Energia- és klímatudatossági kampány: „Az energia ára”

A modern fogyasztói társadalom szerepére való figyelemfelhívás érdekében szükséges egy széleskörű és átfogó, kreatív elemekben gazdag kommunikációs kampány megvalósítása, amely a kormány fenntartható fejlődés és klímavédelem iránti elkötelezettségének megjelenítésül is tud szolgálni. Az elkötelezettség bemutatása, annak példaértéke és ezzel együtt szemléletformálási hatása miatt különösen fontos, hogy a kampányt valamely központi szerv (minisztérium vagy miniszterelnökség) valósítsa meg.

A kampány célcsoportja a lakosság és a vállalkozások, illetve annak minden szegmense. A kampánynak rendezvények és különböző médiaelérések útján kell felhívnia a társadalom figyelmét a tudatos energiafogyasztásra. A kampánynak be kell mutatnia azokat a mindennapi, sokszor egészen egyszerűen kivitelezhető lehetőségeket, melyeket a lakosok tehetnek saját fenntartható energiafogyasztásuk érdekében, hozzájárulva ezzel a globális klímavédelmi célokhoz. A kampánynak ösztönöznie kell továbbá a lakosságot, hogy annak érdekében, hogy háztartásuk energiahatékonysági szempontú működéséről, energiafogyasztási szokásaikról és azok költség hatásairól hiteles képet kapjanak, végeztessenek energetikai auditot. A motiválás érdekében a kampány üzeneteiben jelentős hangsúlyt kell kapnia az egyéni tudatos cselekedeteknek, az abból származó személyes, egészségügyi és költségoldali előnyöknek, szembeállítva a pazarló energiafogyasztásból eredő káros hatásokkal. A vállalkozások felé történő üzenetek és tájékoztatási felületek kialakítása során az azok számára releváns üzeneteket kell kialakítani a tématerületek mentén, hangsúlyozva a környezeti- és energiamenedzsment-rendszerek bevezetéséből, illetve a zöld-, és kékgazdasági törekvésekből származó előnyöket. A vállalkozások, különösen a kis- és középvállalkozások vonatkozásában ösztönözni kell az energiafelhasználásuk aktuális

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

helyzetét felmérő energetikai auditok lefolytatását. Az energetikai auditok számszerűsítik a vállalkozás által elérhető potenciális megtakarításokat, valamint a potenciál kiaknázásához szükséges intézkedéseket több beavatkozási kategóriában fogalmazzák meg, ismertetve a szükséges beruházási költségeket, valamint a megtérülési időt. A kis- és középvállalkozásokat ösztönözni kell az auditokban foglalt ajánlások végrehajtására.

A kampány fő üzenetei az alábbi tématerületeket érintve kerülnek kialakításra: energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-hasznosítás, közlekedési energiatakarékosság és alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés.

A kampány megvalósítása, illetve az üzenetek megfogalmazása során különös figyelmet kell fordítani a szükséges hazai szemléletformálási kulcstényezők integrálására, így a kampány jó példaként tud szolgálni azoknak a jövőben megvalósuló kampányoknak, amelyek a pusztán információátadáson túl tényleges szemléletváltáshoz kívánnak vezetni.

Felelős: Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Határidő: 2018. december 31.

2. Energia- és klímatudatossági tájékoztató honlap kialakítása

A fogyasztók klíma- és energiaügyi informáltságának fejlesztése érdekében szükséges egy energetikai vállalkozások marketing tevékenységétől független, hiteles információforrás, egy központi honlap létrehozása.

A weboldal tartalmát a következő tématerületeknek megfelelően kell kialakítani: energiatakarékosság és energiahatékonyság, megújulóenergia-felhasználás, közlekedési energiatakarékosság, alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés és klímaadaptáció.

A weboldalnak a figyelem felkeltése érdekében sok képi és videó anyagot - max. 5-10 perces filmeket -, illetve interaktív (például játék) felületet kell tartalmaznia, melyek a tudatosságot, energiafelhasználást, a környezeti hatásokat, és az energiatakarékossági lehetőségeket állítják előtérbe, energia-megtakarítási tippeket és jó példákat nyújtanak. Irányadó mintának számítanak a kialakítás során az ír³², az új-zélandi³³ és az ausztrál³⁴ kormány ilyen jellegű honlapjai. Az állandó aktív elérés és a fiatalok érdeklődésének felkeltése érdekében a honlapnak szükséges a közösségi honlapokon való megjelenítése, facebook menedzsmentjének folyamatos biztosítása.

Az intézkedés célcsoportja a teljes társadalom, beleértve a vállalkozásokat, civil szervezeteket és közintézményeket is.

Felelős: Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

---

³² <http://www.seai.ie/>

³³ <http://www.energywise.govt.nz/>

³⁴ <http://www.cleanenergyfuture.gov.au/>

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Határidő: 2015. október 31.

3. Közlekedési-környezetvédelmi programok és kampányok folytatása, bővítése

A közösségi közlekedést és a nem motorizált közlekedési módokat népszerűsítő, több év óta megrendezésre kerülő Európai Mobilitási Hét és Autómentes Nap, „Bringázz a munkába!” kampány, Kerékpáros barát Település és Munkahely pályázat folytatása szükséges.

A klímabarát szemléletet és az energiahatékonyságot is erősítő programok célja kettős. Egyrészt az egyéni közlekedők felelős döntésének erősítése a közlekedési szokásaik környezetre gyakorolt hatásának bemutatásával és tudatosításával, másrészt helyhatóságok, vállalatok ösztönzése olyan állandó intézkedések megtételére, amely az egyéni autóhasználat helyett a közösségi és nem motorizált közlekedés, azon belül a munkahelyre való kerékpározás térnyerését segíti elő.

A kampányok célcsoportjai: települési önkormányzatok, vállalatok, munkavállalók, oktatási-nevelési intézmények, tanulók.

Felelős: Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Határidő: folyamatos

7.2. Oktatási-nevelési tartalmú intézkedések

Mint ahogy azt a cselekvési terv célcsoport megjelölésénél is hangsúlyoztuk, a felnövekvő generációk számára a fenntartható fejlődést szolgáló attitűd kialakítására az iskolai keretek biztosítják a kiindulási alapot. A szemléletformálás eredményessége és hatásossága szempontjából az óvodák és általános iskolák szintjén elkezdett szemléletformálási tevékenység a leghatékonyabb intézkedések egyike lehet.

1. Oktatási intézmények energia-, klíma- és környezettudatosságra nevelő tevékenységének támogatása – „Tudatos Generációkért” oktatásfejlesztési program

A környezet- és energiatudatos szemlélet kialakítását játékos formában már az óvodai, és kisiskolás foglalkozásokon el kell kezdeni, amelynek egyik jó gyakorlata és alapja lehet a Zöld óvoda és Ökoiskola program elterjesztése és kapcsolódó támogatások fejlesztése, a környezeti nevelési feltételek javítása, az ezzel járó feladatok és kötelezettségek továbbfejlesztése.

Az intézkedéssel elsődleges cél az óvodai és általános iskolai pedagógusok általános képzésének, illetve továbbképzésének támogatása a fenntarthatósági, és azt szolgáló környezeti- és energiatudatossági ismeretek megszerzése és azok oktatásához szükséges pedagógiai gyakorlatok megismerése érdekében. A továbbképzés mellett cél a civilszervezetekkel és külső szakértőkkel való szemléletformálást célzó együttműködések megerősítése, illetve a kiemelkedő pedagógus teljesítmények elismerése, díjazása is az intézkedés részét képezi.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Az intézkedés közvetlen célcsoportjai a közoktatási intézmények és a programokban partnerként szerepet vállaló, a klíma- és energiatudatosságot zászlajukra tűző hazai civil szervezetek, illetve a programokon keresztül az a 3-18 éves korig terjedő korcsoport, akiknek a témához nincs kialakult viszonyuk, másrészt életszakaszuknak köszönhetően rendkívül nyitottak.

Az intézkedés kapcsán külön figyelmet kell fordítani arra, hogy a környezettudatosságra nevelő oktatói gyakorlatok között nagyobb hangsúllyal jelenjen meg az energiatudatosság és a Cselekvési Terv fő tématerületeinek célcsoport specifikumok szempontjából releváns részterületei.

1. részintézkedés: a környezeti nevelés támogatását elősegítő tananyagfejlesztés

Javasolt az óvodai programok, az általános és középiskolai tananyagok átfogó fejlesztése annak érdekében, hogy a felnővekvő generációk megértsék az egyértelmű összefüggést a saját anyag- és energiaintenzív cselekedeteik és az abból fakadó, a lakókörnyezetet és egészséget veszélyeztető globálisan is megjelenő klíma és természeti károk között. További megvalósítandó cél az intézkedés keretében, hogy az energia- és környezettudatosság a tanulók gyakorlati cselekedeteiben is megjelenjen, ezért az oktatásért felelős tárcának és háttérintézményinek meg kell vizsgálnia, hogy a Nemzeti Alaptantervbe (környezet, földrajz vagy társadalomismereti órák tananyagait érintve), illetve az egyes kerettantervekbe, hogyan kerülhetnének beépítésre a fentiekben leírtak megértését szolgáló gyakorlatorientált ismeretanyagok, majd gondoskodnia kell annak beépítéséről. Az ismeretanyag kialakítása során kiemelt figyelmet kell fordítani az emberiség okozta ökológiai válság gazdasági és társadalmi hatásainak bemutatására.

Az intézkedés célcsoportja a 4-16 éves, tanulói jogviszonyban álló korosztály, akiknek nincs még stabil értékrendjük, véleményük, illetve ismeretük a témával kapcsolatban, amelynek következtében szemléletük még formálható.

Az intézkedés az alábbi tématerületekre terjed ki: fenntartható fejlődés (kiemelten fenntartható fogyasztás témakör), környezetvédelem és természetvédelem, anyag- és energiatakarékosság, megújulóenergia-hasznosítás, klímaváltozás, megváltozott klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás, közlekedési energiatakarékosság, alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés.

Felelős: Emberi Erőforrások Minisztériuma, Földművelésügyi Minisztérium, Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Határidő: 2017. június 30.

2. részintézkedés: pedagógus képzések fejlesztése

A fenntartható fejlődéssel, illetve a klíma- és energiatudatossággal kapcsolatos ismeretek szakszerű és gyakorlatorientált átadása érdekében szükséges intézkedés a pedagógusképzések továbbfejlesztése. Ennek egyik eszköze a fenntarthatósági és klímatudatos attitűd kialakítását segítő, illetve a szemléletformálás módszertanával

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

kapcsolatos ismeretanyagok integrálása a pedagógusképzésbe. Ezért az oktatásért felelős tárcának és háttérintézményinek a lehetséges fejlesztések azonosítása érdekében meg kell vizsgálnia a képzési rendszerben leadott ismeretanyagokat és gyakorlati képzéseket, majd a szakterületileg érintett tárcák segítségével gondoskodnia kell a szükségesnek vélt fejlesztések végrehajtásáról.

Felelős: Emberi Erőforrások Minisztériuma, Földművelésügyi Minisztérium, Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Határidő: 2016. december 31.

3. részintézkedés: oktatási intézmények külső szakértői támogatása, civil együttműködések megerősítése

A pedagógusok munkájának segítése érdekében javasolt külső szakértők (például helyi zöld civilek, illetve a fenntarthatósági, környezeti, klíma és energetikai témában releváns helyi szakértők) bevonása, akik egyrészt az oktatási intézmények falain belül lezajló oktatói képzések (figyelemfelhívó előadások), másrészt az egyes tanórák keretein belül a diákoknak tartott előadásuk, vagy általuk vezetett terepgyakorlat (tanösvény bejárás, a témát érintő játékos gyakorlat stb.) útján segítenék az oktatók szemléletformáló munkáját. A feladat végrehajtása érdekében meg kell vizsgálni az oktatási intézmények és helyi, de akár országos szintű civilszervezetek együttműködésének ösztönzési lehetőségét és annak alapján támogatni kell az ilyen jellegű együttműködések kialakítását, folyamatosságát.

Felelős: Emberi Erőforrások Minisztériuma, Földművelésügyi Minisztérium, Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Határidő: 2015. december 31.

4. részintézkedés: klímatudatos iskolák versenye

Az iskolai szemléletformáló kezdeményezések fontosságán tovább haladva fontos lenne egy figyelemfelhívó, kampány jellegű többfordulós általános iskolai (felső tagozat), illetve középiskolai tanulmányi verseny kialakítása, akár meglévő versenyek (például OKTV) mintájára.

Az intézkedés közvetlen célcsoportjai a közoktatási intézmények és rajtuk keresztül az a 10-18 éves korosztály, akik esetében a szemléletváltás ténylegesen elérhető cél. A megvalósítás során különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a diákok racionális érvekkel, tényekkel találkozzanak, amelyekből azonnal le tudják vetíteni, akár számszerűsíteni, hogy az adott viselkedési formaváltás számukra mekkora előnyt jelent.

Az intézkedés az alábbi tématerületekre terjed ki: fenntartható fejlődés, anyag- és energiatakarékosság, energiahatékonyság, megújulóenergia-hasznosítás, klímaváltozás, megváltozott klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás, közlekedési energiatakarékosság, alacsony szén-dioxid-kibocsátású társadalmi berendezkedés.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

A versenyek végrehajtásának költséghatékonysága érdekében javasolt a magánforrások, a CSR politikával rendelkező vagy egyéb környezet- és klímavédelmet támogató nagyvállalatok bevonása.

Felelős: Emberi Erőforrások Minisztériuma, Földművelésügyi Minisztérium, Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Határidő: a versenyek elindítására 2016. június 30. majd ezt követően folyamatos

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

2. Energetikával kapcsolatos közép fokú, illetve felnőttképzés kialakítása

A növekvő számú energetikai fejlesztésekből adódóan, az energiahatékonyság maximalizálása érdekében szükséges a megfelelő, energiahatékonysági és a megújuló energiaforrások alkalmazását segítő szakértelem biztosítása. A hiánypótló szakemberképzést mind középiskolai, mind felnőttképzési szinten meg kell valósítani, gondoskodni kell, a megfelelő szakmai gyakorlat, az elsajátítandó ismeretanyag és követelményrendszer kialakításáról. A keretek megvalósításával párhuzamosan el kell kezdeni ezen szakok népszerűsítését.

Az intézkedés célcsoportjai: tanulók (14+) és a felnőtt lakosság, illetve vállalati szakemberek.

Az intézkedés az alábbi tématerületekre terjed ki: anyag- és energiatakarékosság, energiahatékonyság, megújuló energiahasznosítás.

Felelős: Nemzetgazdasági Minisztériuma, Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Határidő: 2016. augusztus 31.

7.3. Tervezési, szabályozási és támogatási intézkedések

1. Az energiaszolgáltatók tájékoztatási rendszereinek egységesítése, lakossági szemléletformáló eszközeinek bővítése

A szolgáltatók közvetlen kapcsolatban állnak a fogyasztókkal, ezért rajtuk keresztül a kívánt szemléletformáló üzenetek eljutása a fogyasztókhoz és háztartásokhoz hatásosan és költséghatékonyan biztosítható. A szolgáltatókat méretükön túl hitelességi okokból is kötelező a hazai szemléletformálási intézkedések kiemelt szereplőjeként kezelni.

A villamosenergia- és gázzolgáltatók ügyfélszolgálatain, illetve tájékoztatási felületein, honlapjain nem minden esetben jelenik meg jól látható módon a fogyasztók tudatos energiafogyasztását segítő információforrás, vagy tanácsadás. Szükségesnek tartjuk, hogy a szolgáltatók minden esetben adjanak gyakorlatias tippeket és hasznos információkat a fogyasztók – célcsoport szerint vállalkozások és háztartási fogyasztók - által kivitelezhető energiamegtakarítási lehetőségekről és a beruházásokhoz elérhető támogatási konstrukciókról (a pályázati felhívásra vonatkozó link feltüntetése online felületeken). Fontos, hogy az erre vonatkozó információk már a szolgáltató weboldalának főmenüjéből elérhetőek legyenek.

A megfelelő tartalom biztosítása és az információk jó elérhetősége érdekében ezért szükséges a szolgáltatókkal való együttműködés, esetleg a honlapon történő tájékoztatásra vonatkozó szabályozás megalkotása.

Az intézkedés közvetlen célcsoportjai a villamosenergia-, földgáz- és távhőszolgáltatók, rajtuk keresztül a vállalkozások és háztartások.

Felelős: Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Határidő: 2016. június 30. majd ezt követően folyamatos

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

2. 2014-20-as operatív programok szemléletformálási, illetve környezeti nevelési programjainak hatékony forrásfelhasználást lehetővé tévő kialakítása

A Kormány felelős az uniós alapok szemléletformálást segítő kohéziós forrásainak megfelelő kezeléséért, amelynek kapcsán a hazai specifikusságokat figyelembe vevő irányvonalakat kell meghatározni. Az irányok meghatározásához jelen Cselekvési Terv szempontjai, kiemelt információi irányadóak, amelyek figyelembevétele szükséges a környezeti, illetve a specializáltan energia- és klímatudatosságot érintő szemléletformálási, illetve környezeti nevelési programok pályázati kiírásainak kialakítása, és így a beérkezett pályázatok elbírálása kapcsán.

A következő tervezési időszak szemléletformálási programjainak hatékonysága érdekében szükséges a téma és célcsoport-specifikus fókuszáltságának erősítése. Cél, hogy a pályázati kiírások lehetővé tegyék a Cselekvési Terv fentiekben leírt intézkedéseinek hatékony forrásoldali támogatását.

A végrehajtás során a KEHOP (Környezeti és Energia-hatékonysági Operatív Program) és az EFOP (Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program) szemléletformálási pályázati feltételeit úgy kell kialakítani, hogy azok építsenek az előző tervezési időszak tapasztalataira.

Felelős: Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Földművelésügyi Minisztérium
Határidő: 2015. december 31.

7.4. Kiegészítő intézkedések

1. Primer kutatás

A kampányjellegű intézkedések hatékony üzeneteinek és a hiánypótló információk azonosítása érdekében szükséges egy átfogó primer kutatás elkészítése a magyar társadalom (beleértve a háztartásokat, intézményeket és vállalkozásokat) témához kapcsolódó életmódját, fogyasztási szokásait, valamint a problémákkal kapcsolatos attitűdjét és azok fejlesztendő pontjait illetően. A kutatás megalapozhatja a fentiekben felvázolt intézkedések megvalósításának hatékonyságát.

A kutatás során többek között fel kell mérni, hogy a megkérdezettek érznek-e személyes kitettséget, illetve felelősséget a klímaváltozással kapcsolatban, hallottak-e a klímaváltozásról, fel tudnak-e sorolni olyan káros hatásokat, amelyek a pazarló energia- és anyagfogyasztásból, illetve vásárlási döntéseikből következnek. Az intézkedés célja, hogy megismerjük melyik szektorban mekkora az információhiány, és hogy adott erőforrásokkal milyen eredményt lehet elérni.

Az intézkedés célcsoportja a lakosság, illetve a kis- és középvállalkozások. Az intézkedés végrehajtása során a lakossági, illetve vállalkozói célcsoportok megfelelő szegmentálására és a nekik szánt kérdések kialakítására nagy gondot kell fordítani.

A dokumentumot a Kormány nem tárgyalta meg, ezért nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

Felelős: Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Határidő: 2016. december 31.

2. Munkacsoport létrehozása (EMMI, FM, NFM, BM, IM, szakmai szervezetek, civilek, szellemi kutatóműhelyek, érdekelt nagyvállalatok)

A folyamatos lehetőségek feltérképezése és a privátszférával (nagyvállalati és civil) való együttműködési lehetőségek kiaknázása érdekében szükséges egy szemléletformálási munkacsoport létrehozása. A munkacsoport több tárca szakértőinek bevonását is érintené, hiszen a környezeti, oktatási, klíma- és energiaügyi szakterületek külön minisztériumok intézkedési hatáskörei alá tartoznak. A szemléletformálás igényli a tárcák és érdekelt nagyvállalatok, szakmai szervezetek és egyetemi kutatóműhelyek illetékes szakértőinek szorosabb együttműködését.

A munkacsoport feladata az egyes tárcák lehetőségeinek és meglévő eszközeinek hatékony kihasználásával a Cselekvési Tervben foglalt intézkedések előrehaladásának és végrehajtásának biztosítása (előkészítéstől a végső fázisig).

Felelős: Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Földművelésügyi Minisztérium, Igazságügyi Minisztérium, Belügyminisztérium

Határidő: 2015. december 31.